

2018

Evaluarea contrabandei cu produse din tutun în România: vulnerabilități instituționale

**EVALUAREA CONTRABANDEI CU PRODUSE DIN
TUTUN ÎN ROMÂNIA:
VULNERABILITĂȚI INSTITUȚIONALE**

București, 2018

© CENTRUL SYENE PENTRU EDUCAȚIE, 2018

© Programul de Securitate

Str. Ghiulamila, nr. 22, Sector 5, București

office@syene.ro

www.syene.ro

Raportul este proprietatea Centrului Syene pentru Educație. Este interzisă reproducerea, distribuirea sau publicarea totală sau parțială sub orice formă a conținutului raportului, de către orice persoană, fără acordul scris prealabil al Centrului Syene pentru Educație.

Raportul este elaborat în cadrul proiectului "*Contrabanda cu tutun pe ruta balcanică: abordarea lacunelor instituționale și corupției*", finanțat prin PMI-IMPACT, o inițiativă globală a Philip Morris International de finanțare nerambursabilă și sprijinire a proiectelor dedicate combaterii comerțului ilicit cu produse din tutun și a infracțiunilor asociate.

Autorii raportului:

Radu Nicolae, președinte al Centrului Syene pentru Educație, doctor în Științe Politice al Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative din București (SNSPA). Realizează de peste 15 ani cercetări în domeniul prevenirii și combaterii corupției și a crimei organizate (trafic de ființe umane, cybercrime, contrabandă). În anul 2010 a publicat la editura Polirom volumul "*Corupția și politicile anticorupție*". Între 2003 și 2017 a coordonat programul pentru integritate publică al Centrului de Resurse Juridice și a fost cadru didactic asociat la Facultatea de Științe Politice din cadrul SNSPA, unde a predat cursul „*Corupție și politici publice anticorupție*”.

Silviu Colonescu, cercetător la Centrul Syene pentru Educație, doctorand în Științe Politice al Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative din București (SNSPA). A colaborat cu Banca Mondială într-un proiect cu temă socială, a publicat articole academice privind problematica de mediu prin optica dreptății intergeneraționale și democrației participative.

Punctele de vedere exprimate în cadrul prezentului raport aparțin exclusiv autorilor și nu reprezintă poziția oficială a finanțatorului sau a instituțiilor / autorităților publice din România.

Centrul Syene pentru Educație este un centru independent și non-profit de analiză și politici publice. Centrul are două programe active: Programul de Educație și Programul de Securitate. În cadrul Programului de Educație dezvoltăm studii și cercetări privind provocările din sistemul de educație din România și Uniunea Europeană. Sprijinim elevii, studenții și cadrele didactice să își consolideze abilitățile și cunoștințele profesionale prin conferințe, programe de formare, stagii de practică și consiliere profesională. În cadrul Programului de Securitate dezvoltăm rapoarte de analiză privind criminalitatea organizată, corupția și terorismul. Sprijinim companii și instituții publice în dezvoltarea de sisteme interne de prevenire a corupției, desfășurăm cercetări în penitenciare, organizăm conferințe și dezbateri publice în domeniul prevenirii criminalității.

Coperta: ibreakstock/Shutterstock.com

LISTA TABELELOR

Tabel 1: Indicatori ai activității vamale.....	6
Tabel 2: Evoluția producției de tutun în România în perioada 2007-2016.....	13
Tabel 3: Dosare penale pentru contrabandă și nivelul pieței ilicite în consumul total	16
Tabel 4: Infracțiuni soluționate de poliție și infracțiuni declinate Parchetului pe categorii de infracțiuni	16

LISTA FIGURILOR

Figură 1: Nr. țigarete confiscate în fiecare trimestru și media anuală a comerțului ilegal.....	6
Figură 2: BAT profit și pierderi în perioada 2011-2016.....	9
Figură 3: PMI profit și pierderi în perioada 2011-2016	10
Figură 4: JTI profit și pierderi în perioada 2011-2016.....	11
Figură 5: China Tobacco International profit și pierderi în perioada 2011-2016.....	11
Figură 6: Imperial Tobacco profit și pierderi în anul 2016.....	12
Figură 7: Tobacco Trading International RO profit și pierderi în perioada 2011-2016.....	12

1. INTRODUCERE

România este unul dintre statele membre UE în care comerțul ilicit cu produse din tutun atinge cote îngrijorătoare, fiind al doilea stat după Polonia ca nivel al comerțului ilicit, în special cu produse de tip „cheap whites”¹. Bugetul de stat al României este prejudiciat anual cu 650 de milioane de euro. Aceasta înseamnă că pentru fiecare punct procentual de creștere a criminalității în zona contrabandei cu produse din tutun, bugetul de stat este prejudiciat cu 40 de milioane de euro anual. De-a lungul perioadei 2010-2016, România a pierdut aproximativ 4.8 miliarde de euro din cauza contrabandei cu produse din tutun. De asemenea industria de profil înregistrează pierderi anuale semnificative, cotele de piață fiind diminuate de traficul ilegal. De exemplu, în anul 2016 industria tutunului a pierdut un profit² de până la 37 de milioane de euro. Acesta este principalul motiv pentru care industria tutunului este foarte implicată în campaniile de informare și în cercetarea fenomenului contrabandei. Industria tutunului plătește aproximativ 3 miliarde de euro anual către bugetul de stat al României prin taxe (acciză, TVA, taxe și contribuții salariale), dar cota de piață este diminuată de consumul de produse ilicite (aproximativ 18% din consumul total din anul 2017). Prin urmare, industria este foarte activă în România în comunicarea și monitorizarea pieței ilicite. Industria tutunului din România derulează sondaje naționale bilunare pe gospodării cu privire la comerțul ilegal de țigarete. Datele brute ale sondajelor sunt furnizate către toate companiile de pe piața de profil și, de asemenea, către autoritățile competente. Principalele rezultate sunt prezentate publicului în conferințe, prin internet și în cadrul altor evenimente publice. De exemplu, s-a constatat o intensitate mai crescută a comerțului ilicit la granițele cu Ucraina și Republica Moldova. Totuși, o limită a studiilor sociologice este că acestea nu se referă și la țigarele făcute artizanal din tutun rulat și nici la contrabanda de țigarete din România către Europa de Vest.

În România, o dezbatere majoră vizează consumul de tutun, efectele sale nocive asupra sănătății și interzicerea fumatului în toate spațiile publice închise. Conform unui studiu, în anul 2016, când fumatul în spațiile publice închise a fost interzis prin lege, 70% dintre cetățeni au fost de acord cu această măsură, în timp ce 30% s-au declarat nemulțumiți.³ De asemenea, în același studiu, aproximativ 30% dintre respondenți s-au declarat fumători. Contrabanda cu produse din tutun reprezintă o sub-temă de interes public, deseori asociată cu neîncasarea unor venituri la bugetul de stat, iar argumentele privind sănătatea publică sunt percepute de către cetățeni ca fiind mai puțin importante. Principalele îngrijorări ale cetățenilor în privința pieței ilicite a țigaretelor sunt neîncasarea taxelor de către bugetul de stat (50% dintre respondenți) și creșterea veniturilor crimei organizate (31%). Lipsa controlului calității țigaretelor ilicite se află abia pe al treilea loc în topul preocupărilor publicului privind efectele negative ale contrabandei de produse din tutun (pentru doar 27% dintre respondenți).⁴ Cetățenii români consideră că fenomenul contrabandei nu se află în top 4 surse de venit ale crimei organizate. Principalele surse de venit pentru crima organizată sunt percepute ca fiind traficul de droguri, prostituția/traficul de ființe umane, traficul de armament și falsificarea diverselor bunuri. Principalele motive pentru care cetățenii români declară că fumează țigări ilicite sunt prețul scăzut (58% dintre respondenți) și efortul redus de achiziționare (12%). Aproximativ 20% dintre respondenți au declarat că nu ar cumpăra țigări ilegale.⁵

Autoritățile publice competente (poliția de frontieră, poliția română și DIICOT) sunt pe deplin implicate în operațiunile împotriva contrabandei, raportând săptămânal situația țigaretelor confiscate și a destructurării rețelelor de crimă organizată. Cu toate acestea, nivelul pieței ilicite din România (18.3% din consumul total în luna noiembrie 2017) s-a dublat comparativ cu media Uniunii Europene (9%, în aceeași perioadă).

¹ Mărci ieftine, care nu aparțin marilor producători și care sunt destinate pieței negre.

² Această sumă a fost estimată luând în considerare profiturile nete ale tuturor companiilor active pe piață în anul 2016, adică 1 miliard de lei (222 de milioane de euro) și aplicând 16.7% (proporția estimativă a pieței negre pentru anul 2016). Rata de schimb este de 4,4908 lei/1 euro - rata de schimb medie anuală pentru anul 2016 (<http://www.bnr.ro/Cursul-de-schimb-3544.aspx>).

³ Studiul a fost realizat de către Inscop Research și solicitat de ziarul "Adevărul". Cercetarea s-a desfășurat în perioada 21-28 martie 2016. Sursa: <https://www.agerpres.ro/social/2016/04/04/sondaj-pestre-70-dintre-romani-sunt-de-acord-ca-fumatul-sa-fie-interzis-in-toate-spatiile-publice-10-09-15>.

⁴ European Commission: Special Eurobarometer 443 - Illicit tobacco trade, Romania fact sheet, Iulie 2016. Sursa: https://ec.europa.eu/anti-fraud/public-perception-illicit-tobacco-trade_en.

⁵ idem

Evaluarea contrabandei cu produse din tutun în România

Această situație se datorează și faptului că România are o tradiție îndelungată a practicării contrabandei în timpul perioadei comuniste, când exista o penurie a bunurilor de consum de bază. Contrabanda a reprezentat o afacere prosperă în anii '90, perioadă în care s-au consolidat și principalele grupări de crimă organizată.

Acest raport a fost elaborat în cadrul proiectului «*The ITTP along the Balkan route: addressing institutional gaps and corruption*» / «*Contrabanda cu tutun pe ruta balcanică: abordarea lacunelor instituționale și corupției*», finanțat de către Philip Morris International Management SA. Scopul general al proiectului este să elaboreze și să promoveze politici publice fundamentate pe date și măsuri de intervenție care să se adreseze lacunelor instituționale existente ce permit proliferarea contrabandei cu produse din tutun de către grupări infracționale organizate, precum și prevenirii corupției în rândul autorităților care aplică legea.

Raportul are drept surse informații publice (ex. rapoarte de activitate ale instituțiilor și autorităților publice, articole de presă, rapoarte internaționale, legislație) și interviuri cu experți în domeniul industriei tutunului. Sursele sunt menționate în notele de subsol. Interpretarea datelor și a surselor aparține autorilor.

2. CADRUL LEGAL

Principalul act normativ care reglementează industria tutunului din România este Legea nr. 201/2016, care determină condițiile în care tutunul și produsele asociate sunt produse, prezentate și comercializate. Legea controlează: a. producerea, prezentarea și vânzarea produselor din tutun și a celor conexe, prin reglementarea utilizării ingredientelor, emisiilor acestor produse și obligațiilor de raportare aferente, nivelurilor maxime aferente emisiilor de gudron, nicotină și monoxid de carbon pentru țigarete; b. etichetarea și ambalarea, inclusiv avertismentele cu privire la sănătate, care trebuie să figureze pe pachetele unitare ale produselor din tutun și pe orice ambalaj exterior, trasabilitatea și elementele de securitate care se aplică produselor din tutun; c. interdicția introducerii pe piață a tutunului pentru uz oral; d. vânzările transfrontaliere la distanță de produse din tutun; e. notificarea produselor noi din tutun; f. introducerea pe piață și etichetarea anumitor produse care sunt similare produselor din tutun, și anume țigarele electronice, flacoanele de reumplere și produsele din plante pentru fumat.

Un alt act normativ relevant este Legea nr. 349/2002 pentru prevenirea și combaterea efectelor consumului produselor din tutun. Legea stabilește măsuri de prevenire și combatere a consumului de tutun prin interzicerea completă a fumatului în spațiile publice închise, prin etichetarea pachetelor produselor din tutun și prin campanii de informare și educare a populației, având ca scop protejarea sănătății persoanelor fumătoare și nefumătoare de efectele dăunătoare ale fumatului.

O altă reglementare o reprezintă Legea nr. 236/2003, care organizează piața tutunului brut sau neprelucrat. Această lege stabilește traseul complet al tutunului, din starea brută până la stadiul rafinat de țigaretă. Traseul pornește de la operațiunile de furnizare de la producătorii locali până la unitățile prim-procesatoare, reglementează grupurile de producători, autorizarea unităților prim-procesatoare a tutunului și asigurarea standardelor de calitate și, prin urmare, supraveghează și controlează producerea produselor din tutun. Legea nr. 236/2003 include și detalii privind sprijinul financiar acordat producătorilor de tutun neprelucrat.

Codul Fiscal⁶ prevede dispoziții pentru produsele din tutun și pentru producători. Venitul din creșterea și recoltarea tutunului de pe o suprafață de mai puțin de un hectar se consideră venit neimpozabil.⁷ Tutunul procesat (țigarete, cigarillos și tutun pentru fumat) se consideră produs accizabil⁸, cu excepția celui utilizat exclusiv în scopuri științifice și pentru testarea calității⁹. În plus, Codul Fiscal stabilește responsabilitățile antrepozitarilor autorizați și importatorilor pentru distrugerea tutunului sau produselor din tutun confiscate¹⁰. Conform dispozițiilor de natură penală, Codul Fiscal prevede ca fiind o infracțiune depozitarea sau deținerea de către orice persoană în afara antrepozitului fiscal sau comercializarea pe teritoriul României, a produselor accizabile supuse marcării, fără a fi marcate sau marcate necorespunzător ori cu marcaje false, peste limita a 10,000 țigarete, 400 țigări de foi de 3 grame, 200 țigări de foi mai mari de 3 grame și peste 1 kg de tutun de fumat.¹¹ Ce se află sub limita maximă menționată se consideră contravenție sancționată cu amendă și confiscarea produselor¹². Producerea de tutun procesat în afara antrepozitului fiscal autorizat este, de asemenea, o infracțiune¹³.

Codul Vamal¹⁴ este un act normativ relevant pentru discuția privind cadrul normativ. În secțiunea de infracțiuni, acesta definește contrabanda ca introducerea în sau scoaterea din țară, prin orice mijloace, a bunurilor sau

⁶ Legea nr. 227/2015.

⁷ Articolul 105 din Legea nr. 227/2015.

⁸ Articolul 266, paragraful 1, litera 7 și articolul 354 din Legea nr. 227/2015; Anexa 5 a Codului Fiscal prevede cuantumul accizei pentru 1000 țigarete până în anul 2022. Prin urmare, se așteaptă ca acciza să crească de la 439.94 lei în anul 2017, la 485.72 lei în anul 2022 (o creștere așteptată de 10.4% în interval de 5 ani).

⁹ Articolul 398 din Legea nr. 227/2015 Codul Fiscal.

¹⁰ Articolul 431 din Legea nr. 227/2015 Codul Fiscal.

¹¹ Articolul 452, paragraful 1, litera h- cu închisoare de la 1 la 5 ani, Legea nr. 227/2015 Codul Fiscal.

¹² Articolul 449, paragraful 2, litera k (Legea nr. 227/2015 Codul Fiscal) – contravențiile sunt sancționate printr-o amendă de la 20.000 lei până la 100.000 lei, confiscarea produselor și, în cazul persoanelor juridice, suspendarea dreptului de comercializare a produselor accizabile pe o perioadă de 1-3 luni. Amenda se reduce la jumătate din cea minimă dacă este plătită în două zile.

¹³ Articolul 452, paragraful 1, litera a – cu închisoare de la 2 la 7 ani, Legea nr. 227/2015 Codul Fiscal.

¹⁴ din 10 aprilie 2006.

Evaluarea contrabandei cu produse din tutun în România

mărfurilor, prin alte locuri decât cele stabilite pentru controlul vamal¹⁵. Colectarea, deținerea, producerea, transportul, preluarea, depozitarea, predarea, desfacerea și vânzarea de bunuri care trebuie plasate sub un regim vamal, cunoscând că acestea provin din contrabandă sau sunt destinate săvârșirii acesteia este asimilată contrabandei¹⁶. Sustragerea de la controlul vamal al bunurilor supuse regimului vamal, în timp ce se află într-un punct de control vamal, este considerată contrabandă dacă valoarea bunurilor în vamă este mai mare de 20.000 de lei (4.378 de euro¹⁷) în cazul produselor supuse accizării, precum produsele din tutun¹⁸. Reprezintă infracțiune sustragerea bunurilor de la controlul vamal de două ori pe an, chiar dacă valoarea în vamă a bunurilor de contrabandă este mai mică de 20.000 de lei, pentru produsele supuse accizării¹⁹. Sustragerea de la controlul vamal a acelor bunuri supuse accizării cu o valoare în vamă mai mică de 20.000 de lei este considerată contravenție sancționată prin amendă și confiscarea bunurilor²⁰.

În cazul produselor din tutun, în special „*cheap whites*”, stabilirea valorii lor în vamă este dificilă. Regula generală este că valoarea în vamă este determinată de prețul plătit în acel moment pentru acele bunuri²¹. Cum produsele „*cheap whites*” nu au un producător identificabil și nu există documente pentru acestea, valoarea lor în vamă poate fi greu de determinat prin compararea cu produse identice sau similare. În acest caz, reglementările europene²² prescriu determinarea valorii pe baza datelor disponibile pe teritoriul statelor Uniunii. Autoritatea vamală română utilizează o bază de date în materie de evaluare ca instrument al analizei de risc²³. În timp ce această bază de date nu este publică, o reglementare abrogată poate aduce mai multă transparență: țigaretetele de calitate superioară la 1 euro/pachetul, calitate medie și inferioară la 0.5 euro/pachetul²⁴. Experții consideră că valoarea în vamă este foarte subiectivă în ceea ce privește țigaretetele de tip „*cheap whites*” și trebuie dezvoltate reguli mai clare²⁵. Într-un caz recent, Poliția de Frontieră Română a evaluat 79.980 de țigaretete de contrabandă (3.999 de pachete), marca „Compliment Blue”, ca având o valoare în vamă de 40.000 de lei (8.756 de euro)²⁶. În alt caz, 3.000 de pachete de țigaretete de contrabandă marca „Ashima” au fost evaluate la 34.200 de lei (7.486 de euro)²⁷. Astfel, constatăm inconsistențe între reglementările vamale și cele fiscale privind infracțiunile și răspunderea penală. Nu reprezintă infracțiune introducerea în România a 2.000 de pachete de țigaretete (40.000 de țigaretete) de contrabandă, în timp ce reprezintă infracțiune deținerea în România a 500 de pachete de țigaretete de contrabandă (10.000 de țigaretete). Ambiguitatea stabilirii valorii bunurilor în vamă și permisivitatea reglementărilor determină ca activitățile de contrabandă întreprinse de către persoanele fizice să fie mai puțin riscante din punct de vedere al pedepsei penale. Un individ poate avea mai multe transporturi realizate cu succes cu până la 2.000 de pachete de contrabandă până este prins, și chiar dacă va fi prins este oricum profitabil să plătească o amendă minimă și să îi fie confiscată marfa²⁸. În România este dificilă identificarea contrabandiștilor o dată ce marfa începe să fie transportată prin țară, de exemplu, există cazuri de distribuitori de nivel mic care au asupra lor doar câteva pachete, restul fiind ascunse în mașini sau în apropierea locuinței.

¹⁵ Articolul 270, paragraful 1 din Codul Vamal – se va pedepsi cu închisoare de la 2 la 7 ani și interzicerea unor anumite drepturi.

¹⁶ Articolul 270, paragraful 3 din Codul Vamal.

¹⁷ Rata de schimb este 4,5681 lei/1 euro – rata medie anuală pentru anul 2017 (<http://www.bnr.ro/Cursul-de-schimb-3544.aspx>).

¹⁸ Articolul 270, paragraful 2, litera a) din Codul Vamal.

¹⁹ Articolul 270, paragraful 2, litera b) din Codul Vamal.

²⁰ Articolul 653 și 653¹ din Hotărârea de Guvern nr. 707/2006 privind aprobarea Regulamentului de aplicare a Codului Vamal al României. Amenda este stabilită de la 5.000 lei la 10.000 lei în cazul bunurilor supuse accizării, precum produsele din tutun. Vehiculele folosite în activitățile infracționale sunt sechestrate până la plata amenzii. Dacă vehiculul folosit în infracțiune este modificat în scopul disimulării sau ascunderii bunurilor, acesta este confiscat. Amenda este redusă la jumătate din minimul amenzii dacă este plătită în două zile (articolul 28 al Ordonanței de Guvern nr. 2/2001).

²¹ Articolul 2 al normelor tehnice privind determinarea valorii în vamă a produselor introduse în România de către persoanele fizice, aprobate de Ordinul Ministerului de Finanțe nr. 1975/2010.

²² Articolul 74, paragraful 3 din Regulamentul UE nr. 952/2013 privind Codul Vamal al UE.

²³ Articolul 11 al Ordinului Ministrului Finanțelor Publice nr. 1975/2010.

²⁴ Ordinul Ministrului Finanțelor Publice nr. 1076/2006, abrogat în anul 2010.

²⁵ Interviu semistructurat cu experți din domeniu.

²⁶ Sursa: <https://www.politiadefrontiera.ro/ro/garda-de-coasta/i-aproximativ-4000-pachete-cu-tigari-de-contrabanda-descoperite-de-politistii-de-frontiera-constanteni-10910.html> Valoarea vamală per pachet este 10 lei (13.11.2017).

²⁷ Sursa: <https://www.politiadefrontiera.ro/ro/iasi/i-3000-pachete-tigari-de-contrabanda-transportate-peste-frontiera-cu-calul-10838.html> Valoarea vamală per pachet este 11.4 lei (02.11.2017).

²⁸ Interviu semistructurat cu experți din domeniu.

Evaluarea contrabandei cu produse din tutun în România

Ordonanța de Urgență nr. 54/2010 asupra unor măsuri de combatere a evaziunii fiscale se află în dezbatere publică. Printre alte dispoziții, ordonanța reglementează magazinele de tip duty-free. În nota de fundamentare a acestei Ordonanțe, Guvernul susține că în anul 2009 magazinele de tip duty-free au fost responsabile de 40% din contrabanda cu țigarete pe teritoriul României și 93% dintre facturile de achiziționare a țigaretelor din aceste tipuri de magazine erau false. De asemenea, contribuțiile la bugetul de stat ale acestor companii erau nesemnificative, operațiunile fiind nerezonabile economic²⁹. Astfel, prin Ordonanța de Urgență nr. 54/2010, magazinele de tip *duty-free* au fost reglementate cu strictețe: 100.000 USD/Euro reprezintă valoarea taxei de autorizare a unui magazin, cantitățile maxime de vânzare pentru o persoană pentru țigarete și alte produse, restricții privind scutirile fiscale. Efectele Ordonanței au fost pozitive în privința reducerii contrabandei prin magazinele de tip *duty-free*, aceasta cunoscând o scădere semnificativă³⁰. Deși este în vigoare, Ordonanța de Urgență nr. 54/2010 trebuie să fie aprobată sau respinsă de către Parlament, dar în ultimii 7 ani a fost blocată în comisiile de specialitate ale Camerei Deputaților. În februarie 2017, Guvernul a informat Parlamentul că nu mai susține această ordonanță și a cerut să fie respinsă³¹. Respingerea ordonanței va repune în vigoare vechea legislație, iar contrabanda cu țigarete poate crește din nou prin intermediul magazinelor de tip *duty-free*³².

Ultimul proiect de lege cu impact asupra pieței ilicite a țigărilor este propunerea de a îi recompensa cu 15% din valoarea recuperată de către autoritatea fiscală pe angajații din sectorul public care contribuie la recuperarea prejudiciului³³. O astfel de măsură a fost aplicată până în anul 2000, când echipele vamale de control primeau 10% din valoarea produselor confiscate³⁴. Această măsură a fost abrogată pentru că identificarea contrabandei este o atribuție implicită a personalului vamal pentru care acesta era deja plătit cu un salariu lunar.

Pe lângă cadrul legal anti-contrabandă și reglementările stabilite de către autoritățile competente în domeniu, există o întreagă dezbatere publică și inter-instituțională privind consumul de produse din tutun și efectele sale. În plus, societatea civilă militează împotriva fumatului și a consecințelor sale negative asupra sănătății. Astfel, Parlamentul României are frecvent pe agendă numeroase propuneri legislative în acest sens. În ciuda neînțelegerilor asupra predictibilității legislative, industria din domeniu cooperează cu Guvernul pentru combaterea comerțului ilicit. Această cooperare a fost considerată necesară de către Consiliul Concurenței care a recomandat Guvernului României stabilirea unui grup de lucru regional pentru combaterea comerțului ilicit cu produse din tutun³⁵. De asemenea, cooperarea include utilizarea fondurilor anti-contrabandă prevăzute în acordurile încheiate între Uniunea Europeană și producătorii de tutun³⁶, fonduri din care Ministerul Finanțelor Publice al României a achiziționat 250 de autoturisme în anul 2015³⁷.

²⁹ Sursa: <http://www.cdep.ro/proiecte/2010/500/90/2/em592.pdf>.

³⁰ Interviu semistructurat cu experți din domeniu.

³¹ Interviu semistructurat cu experți din domeniu.

³² Sursa: <http://romanalibera.ro/economie/business/un-canal-pentru-contrabanda-cu-tigari--redeschis-de-psd-dupa-sapte-ani--se-pregateste-redeschiderea-magazinelor-duty-free-444075>.

³³ Ordonanța de Urgență privind unele măsuri bugetare și amendarea unor acte normative, publicată în 27.12.2017 la adresa: <http://www.mfinante.ro/pagina.html?categoriebunuri=proiecte-acte-normative&pagina=acasa&locale=ro&menu=Transparenta>.

³⁴ Sursa: <https://www.digi24.ro/special/campanii-digi24/romania-furata/romania-furata-contrabanda-cu-tigari-o-veche-problema-696709>.

³⁵ Articolul 2 din Ordinul Președintelui Consiliului Concurenței nr. 609/11.12.2014: „În vederea asigurării principiilor de concurență și, totodată, pentru evitarea dezechilibrelor din piață, se decide formularea unei recomandări către Guvernul României pentru crearea unui *Grup regional de combatere a comerțului ilicit cu țigarete*, format, pe de o parte, din reprezentanți ai autorităților române cu atribuții specifice în domeniu, respectiv Ministerul Finanțelor Publice, Agenția Națională de Administrare Fiscală, Direcția Generală a Vămirilor, Ministerul Afacerilor Interne, Inspectoratul General al Poliției, Jandarmeria Română, Poliția locală, precum și autorități similare din țările Moldova, Ucraina, Bulgaria și Serbia și, pe de altă parte, din reprezentanți ai companiilor din industria țigaretelor, în vederea identificării măsurilor pe termen scurt, mediu și lung, de reducere a impactului comerțului ilicit, implementarea și urmărirea aplicării acestora”.

³⁶ „Statele membre ale Uniunii Europene și Comisia Europeană au încheiat un acord cu producătorii de tutun: Philip Morris International (PMI) în 2004, Japan Tobacco în 2007, British American Tobacco (BAT) în 2010 și Imperial Tobacco în 2010, prin care companiile menționate au acceptat să plătească colectiv 2,15 miliarde dolari către Uniunea Europeană și statele membre în schimbul retragerii acțiunilor legale ale Uniunii Europene împotriva acestora pentru pierderile înregistrate din cauza comerțului ilegal de țigarete (PMI a fost de acord să plătească 1,25 miliarde de dolari în 12 ani, iar restul sumei provenind de la ceilalți trei producători). 90% din venitul din aceste înțelegeri este alocat către statele membre, iar 10% către bugetul Uniunii Europene, drept resurse proprii.” Sursă: <http://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20160303IPR16929/cigarettes-meps-oppose-renewing-eu-anti-smuggling-deals-with-tobacco-firms>.

³⁷ Interviu semistructurat cu experți din domeniu

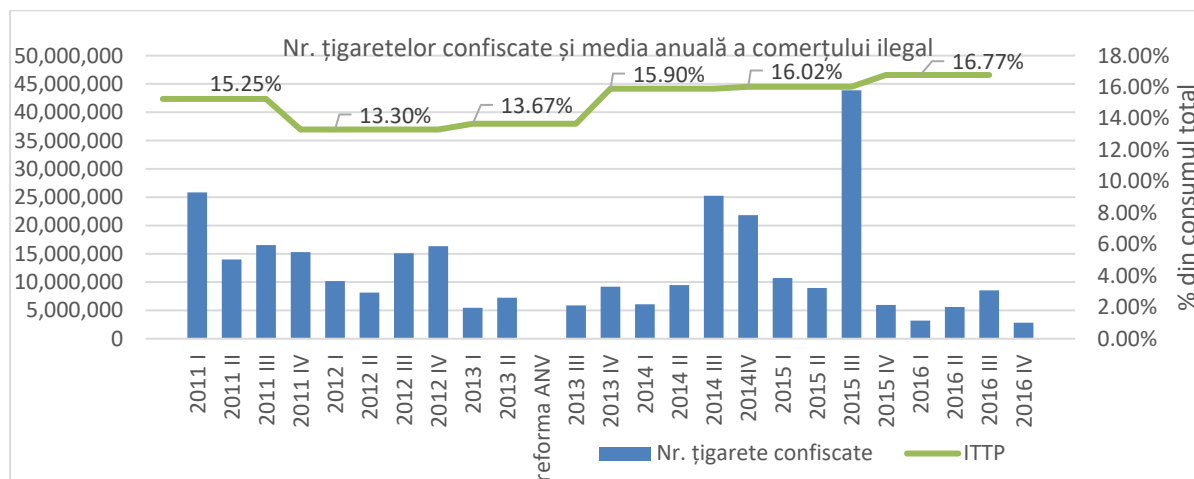
Evaluarea contrabandei cu produse din tutun în România

Principalii actori implicați în combaterea comerțului ilicit cu produse din tutun sunt Poliția de Frontieră Română, Inspectoratul General de Poliție, Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism, Direcția Generală a Vămirilor/Autoritatea Națională a Vămirilor-DGV/ANV, Jandarmeria Română, Poliția Locală, ONG-uri și grupuri de inițiativă civice. Autoritatea Națională a Vămirilor (ANV) a avut o evoluție controversată în ultimii 5 ani. Inițial, ANV a fost o structură cu personalitate juridică proprie, subordonată Agenției Naționale de Administrare Fiscală (ANAF), din cadrul Ministerului Finanțelor Publice. În 2013, ANV și-a pierdut personalitatea juridică proprie și s-a transformat într-o direcție în cadrul ANAF³⁸, 120 de echipe mobile de intervenție fiind desființate, incluzând echipe cu asistență canină³⁹. În ultimul raport anual al ANV (2012), se menționează că ANV a avut 8 direcții regionale și 42 de direcții județene⁴⁰. Principalii indicatori ai activității anti-contrabandă au fost afectați major de reforma din 2013: numărul țigaretelor confiscate a scăzut la jumătate comparativ cu anul anterior, valoarea și numărul amenzilor a scăzut la 36%, respectiv 27%.

Tabel 1: Indicatori ai activității vamale

Anul	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Nr. amenzi	7,429	7,619	5,606	3.622	4,218	5,414
Valoare amenzi (mil. Lei)	36.0	46.6	29.9	27.8	21.9	24.0
Valoare amenzi (mil. €)	€8.4	€10.4	€6.7	€6.2	€4.9	€5.3
Valoare bunuri confiscate (mil. Lei)	113	116.4	94.8	28.5	168.8	77.7
Valoare bunuri confiscate (mil. €)	€26.6	€26.1	€21.4	€6.4	€37.9	€17.3
Nr. țigaretete confiscate	71,692,370	49,749,783	27,775,137	62,594,259	69,524,456	20,155,935
Nr. angajați	3.007	NA	NA	2432	NA	2600

Surse: Buletin statistic ANAF, Rapoarte anuale de activitate ANAF 2011-2016⁴¹

Figură 1: Nr. țigaretete confiscate în fiecare trimestru și media anuală a comerțului ilegal

Echipele mobile de intervenție și echipajele chinologice au fost reînființate în septembrie 2016 ca parte a unui plan de combatere a contrabandei cu țigaretete⁴². După reforma ANV din anul 2013, comerțul ilicit a crescut de la

³⁸ Ordonanța de Urgență nr. 74 din 26 iunie 2013 privind unele măsuri pentru îmbunătățirea și reorganizarea activității Agenției Naționale de Administrare Fiscală, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative.

³⁹ <https://www.digi24.ro/special/campanii-digi24/romania-furata/romania-furata-contrabanda-cu-tigari-o-veche-problema-696709>.

⁴⁰ https://www.customs.ro/assets/pdf/info-publice/1127_Raport%20de%20performanta%20pentru%20anul%202012.pdf.

⁴¹ Rapoartele sunt publicate pe site-ul ANAF la adresa:

https://www.anaf.ro/anaf/internet/ANAF/despre_anaf/Strategii_ANAF/Rapoarte_studii/lut/p/a0/04_Sj9CPykyssy0xPLMnMz0vMAfGjz0i9DD3MPiwsjLwMglycDBYn_UNcXX2MDS0sDPQLsh0VATuTMU0I.

⁴² https://www.customs.ro/assets/pdf/customs/anv/Informare%20publica/Autoritatea_Vamala_anunta_reoperationalizarea_echipelor_ca_nine.pdf.

Evaluarea contrabandei cu produse din tutun în România

11.8% din consumul total în iulie 2013 (perioada reformei ANV) la 17% în iulie 2014 și la 19.2% în ianuarie 2015⁴³. Un raport din aprilie 2017 indică confiscarea a 27 de milioane de țigarete (22.500 de pachete) care valorează mai mult de 20 de milioane de lei⁴⁴. În martie 2017, a fost înregistrată cea mai mare captură din ultimii 5 ani în Portul Constanța Sud-Agigea (aproximativ 1400 de baxuri⁴⁵ care valorează peste 11 milioane de lei). De asemenea, în martie 2017, nivelul contrabandei a scăzut cu 2% (15.2%) comparativ cu sfârșitul lui 2016. Prin urmare, bugetul de stat a încasat mai mulți bani proveniți din piața legală. Începând cu iulie 2017, Poliția de Frontieră Română s-a alăturat campaniei British American Tobacco (BAT). Începând cu momentul în care Poliția de Frontieră Română a aderat la campania „Stop Contrabanda”, aceasta a raportat confiscarea a 50 de milioane de țigarete, 320 de contrabandiști identificați și 100 de vehicule confiscate, folosite în acțiunile de contrabandă, valorând aproximativ 35 de milioane de lei. Poliția de Frontieră Română este unul dintre actorii instituționali cei mai importanți în lupta împotriva contrabandei cu produse din tutun. S-a raportat confiscarea a 25 de milioane de pachete de țigarete de-a lungul unui interval de 3 ani (2014-2017)⁴⁶. Prin programul de finanțare Philip Morris International IMPACT, Poliția Română primește fonduri pentru a achiziționa echipamente de patrulare și detectare a produselor ilicite din tutun, precum și pentru a desfășura activități de formare profesională care să pregătească personalul poliției în scopul îmbunătățirii cunoașterii tehnicilor de combatere a practicilor infracționale.

Agenția Națională pentru Administrare Fiscală (ANAF) a inițiat în 2017 o campanie intensivă împotriva contrabandei cu tutun numită „Operațiunea SCUT”⁴⁷. Operațiunea constă în controale la graniță, pe drumurile publice și în piețele publice. Pe perioada acestor controale, ANAF a folosit echipele mobile cu asistență canină formate din inspectori de la Direcția Generală a Vămirilor (DGV) și Poliția de Frontieră Română. Astfel de campanii sunt menite să aibă un efect disuasiv și să răspundă îngrijorărilor venite pe fondul creșterii contrabandei cu țigări în România, peste media înregistrată în Uniunea Europeană. Cele mai recente rapoarte arată că țigările de contrabandă reprezintă 18.3% din piața de profil din România⁴⁸. Conform statisticilor, România are o rată ridicată de persoane care fumează zilnic țigarete: 20.5% dintre persoanele cu vârsta de 15 ani și peste⁴⁹.

DIICOT are mandatul legal de a investiga acțiunile de contrabandă comise de grupările de crimă organizată⁵⁰. Pentru infracțiunile care nu implică un grup de crimă organizată, investigația este efectuată de către un procuror din cadrul Ministerului Public. Direcția vamală a ANAF (fosta ANV) raportează periodic numărul plângerilor penale înaintate către DIICOT. Astfel, în 2016 au fost înregistrate 314 plângeri⁵¹, în timp ce în 2012, ANV a raportat 35 de plângeri⁵². DIICOT a raportat că principala prioritate o reprezintă traficul de ființe umane, droguri și infracțiunile cibernetice, infracțiunile economice precum contrabanda având prioritate mai scăzută⁵³. Cu toate acestea, DIICOT a menționat în cadrul rapoartelor sale că dosarele complexe de contrabandă cu impact asupra sectorului economic și financiar vor fi finalizate și tratate cu celeritate⁵⁴. Atribuțiile DIICOT vizează întregul spectru al crimei organizate din România, însă îi lipsesc resursele adecvate: echipamente, software/baze de date, sediu central adecvat etc. (de exemplu unui procuror îi sunt atribuite, în medie, 100 de dosare/an, acesta fiind capabil să finalizeze doar jumătate dintre ele)⁵⁵.

⁴³ Novel Research data.

⁴⁴ <http://stopcontrabanda.ro/>.

⁴⁵ Explicația termenilor utilizați: 1 bax = 50 cartușe; 1 cartuș = 10 pachete; 1 pachet = 20 țigarete.

⁴⁶ Comunicatul de presă al Inspectoratului General al Poliției de Frontieră (IGPF) din 5 iulie 2017: <https://www.politiadefrontiera.ro/ro/main/i-politia-de-frontiera-se-alatura-campaniei-stop-contrabanda-initiata-de-british-american-tobacco-9733.html>.

⁴⁷ Comunicat de presă ANAF, 07.02.2017: https://static.anaf.ro/static/3/Anaf/20170207152812_cp_142_07,02,2017.pdf.

⁴⁸ Noiembrie 2017 – Novel Research data. Vezi și: Diana Mesesan, 26 octombrie 2016, *Cigarette Smuggling Reaches New Peak in Romania*, <http://www.balkaninsight.com/en/article/romania-s-tobacco-black-market-reaches-new-record-high-10-25-2016>.

⁴⁹ Sursa: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Tobacco_consumption_statistics.

⁵⁰ Articolul 11, paragraful 1, litera a) din Ordonanța de Urgență nr. 78/2016: indiferent de calitatea persoanei, DIICOT are mandatul de a investiga următoarele infracțiuni, dacă infracțiunile au fost comise în cadrul unui grup infracțional organizat „infracțiunile prevăzute de Legea nr. 86/2016 privind Codul Vamal al României, amendată și completată”.

⁵¹ Raportul anual ANAF 2016, p. 14.

⁵² Raportul anual ANV 2012, p. 6.

⁵³ Raportul anual DIICOT 2015, p. 38.

⁵⁴ Raportul anual DIICOT 2014, p. 52 și Raportul anual DIICOT 2016, p. 7.

⁵⁵ Sursa: Interviu semistructurat cu experți din domeniu și Raportul anual DIICOT 2016, p. 11.

3. PREZENTAREA GENERALĂ A PIETEI LEGALE A PRODUSELOR DIN TUTUN

Industria legală de tutun contribuie cu aproximativ 1% la PIB-ul României și reprezintă cel de-al doilea contribuabil după sectorul petrolier⁵⁶. Conform Ministerului Finanțelor Publice, în anul 2012, în topul celor mai mari 10 contribuabili la bugetul de stat al României apar 3 producători de tutun: British American Tobacco (BAT) (al doilea loc, 5.6 miliarde de lei), Philip Morris International (PMI) (al cincilea loc, 1.9 miliarde de lei) și Japan Tobacco International (JTI) (al nouălea loc, 1.3 miliarde de lei). În același top mai sunt 5 companii petroliere, 1 companie energetică și Banca Națională a României⁵⁷. De asemenea, în anul 2015, în topul primelor 1000 de companii luând în considerare cifra de afaceri, BAT se află pe locul 7, JTI pe locul 28, iar PMI pe al 45-lea loc⁵⁸. În structura exporturilor României, produsele din tutun reprezintă 20% din categoria de export „produse alimentare, băuturi și tutun”, ajungând la aproape 1 miliard de euro anual⁵⁹.

Cei mai importanți actori de pe piața tutunului din România sunt British American Tobacco, Philip Morris International și Japan Tobacco International formând o piață de tip oligopol, astfel că cifrele lor de afaceri adunate reprezintă 95% din piața românească a tutunului, fără a lua în considerare piața neagră⁶⁰. Fiecare jucător de pe piață deține două divizii principale: producție și distribuție. Fiecare companie cooperează cu numeroși distribuitori importanți⁶¹: Aquila (Imperial Tobacco)⁶², Interbrands Marketing & Distribution (BAT și Philip Morris)⁶³, Punctual Comimpex (BAT, JTI, Philip Morris, China Tobacco Hongta Hering)⁶⁴, Simba Invest SRL (Philip Morris)⁶⁵, Amigo&Intercost (Philip Morris, BAT, JTI)⁶⁶.

În perioada 2011-2016, prețurile cu amănuntul ale țigaretelor au crescut cu 35-40%. Pe piața legală românească există aproximativ 150 de mărci de țigaretete, topul primelor 5 cele mai consumate fiind alcătuit din mărcile: Kent (BAT), L&M (PMI), Marlboro (PMI), Pall Mall (BAT) și Winchester (JTI)⁶⁷. O analiză a prețurilor acestor 5 mărci de top din perioada 2011-2016 indică o creștere a prețului de la 2.43 euro/pachetul în 2011, la 3.22 euro/pachetul în 2016 (pentru Winchester), de la 2.64 euro/pachet la 3.45 euro/pachet (pentru Kent). Prețul mediu ponderat pentru un pachet de țigaretă în 2016 a fost 15.194 lei (3.38 Euro) comparativ cu 11.1863 lei (2.63 Euro) în 2011 (35.8% creștere)⁶⁸.

British American Tobacco este cel mai mare jucător de pe piața tutunului din România cu 54% cotă de piață, fiind, de asemenea, cel mai mare producător. Cea mai vândută marcă este Kent, cu 26% cotă de piață și conform BAT, mai mult de 1 țigaretă din 2 este produsă de compania lor⁶⁹. Principalele mărci ale BAT sunt Kent, Dunhill, Lucky Strike, Pall Mall, Rothmans și Vogue.

BAT România deține în portofoliul său 3 divizii cu sarcini și atribuții diferite în furnizarea produselor din tutun pe piață, având 1.899 de angajați în 2016:

⁵⁶ Surse: <https://www.sfin.ro/actualitate/tutunul-a-ajuns-cel-mai-exportat-produs-agricol/>
<http://www.rador.ro/2016/01/25/industria-tutunului-este-al-doilea-mare-contribuabil-la-bugetul-de-stat-al-romaniei-dupa-sectorul-petrolier/>

<https://www.money.ro/al-doilea-sector-mare-contribuabil-la-buget-amenintat-de-contrabanda/>
http://www.bursa.ro/tabac-2014-bat-romania-al-doilea-contribuabil-la-bugetul-de-stat-232689&s=print&sr=articol&id_articol=232689.html

⁵⁷ <https://www.digi24.ro/stiri/economie/topul-contribuabililor-la-buget-omv-petrom-lider-detasat-48129>

⁵⁸ <http://www.piatafinanciara.ro/top-1000-companii-dupa-cifra-de-afaceri-pe-2015/>

⁵⁹ Sursa: <http://www.zf.ro/companii/retail-agrobusiness/exportul-de-tigari-s-a-apropiat-pentru-prima-data-de-1-mlrd-euro-dupa-un-galop-constant-odata-cu-aderarea-la-ue-in-zece-ani-exporturile-au-crescut-de-zece-ori-15534798>

⁶⁰ Ordinul Consiliului Concurenței nr. 609/11/12/2014, paragraful 12.

⁶¹ <http://www.zf.ro/companii/top-10-distribuitori-de-bunuri-de-larg-consum-11752480/>

⁶² <http://www.aquila.ro/partenerii-nostri/distributie/>

⁶³ <http://sarkisgroup.com/>

⁶⁴ Sursa: <http://www.zf.ro/companii/punctual-comimpex-cluj-face-510-mil-lei-din-distributia-de-tigari-cafea-si-cartele-telefonice-16685304>

⁶⁵ <http://simbainvest.ro/parteneri/>

⁶⁶ <http://amigointercost.ro/52~ro~.html>

⁶⁷ Sursa: http://www.economica.net/cele-mai-vandute-marci-de-tigari-din-romania_66809.html

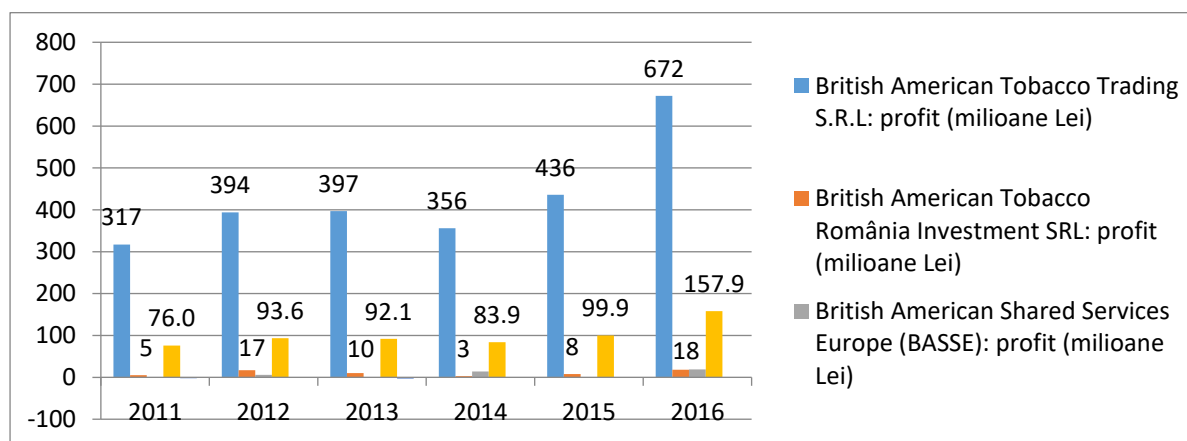
⁶⁸ Sursa: Ministerul de Finanțe - <http://www.mfinante.ro/accizetaxe.html>

⁶⁹ Sursa: <http://www.capital.ro/british-american-tobacco-a-cumparat-aproape-40-dintr-o-fabrica-din-bosnia-pentru-244-milioane-dolari.html>

Evaluarea contrabandei cu produse din tutun în România

- I. British American Tobacco Romania Trading S.R.L (8.178 de milioane de lei cifră de afaceri în 2016 și 674 de angajați)⁷⁰;
- II. British American Tobacco Romania Investment S.R.L. reprezintă fabrica unde sunt produse și procesate produsele din tutun. Fabrica funcționează din 1997 și reprezintă cea de-a doua cea mai importantă fabrică a BAT Group din Europa și una dintre cele mai performante unități de producție la nivel global. Capacitatea de producție este de 24 de miliarde țigarete/an, exportând 45% din producție către 35 de țări⁷¹. În 2016 cifra de afaceri a fost de 225 de milioane de lei și avea 578 de angajați;
- III. British American Shared Services Europe (BASSE). BASSE reprezintă rețeaua de distribuție a BAT cu o cifră de afaceri de 278 de milioane de lei în 2016 și 647 de angajați, generând indirect alte 20.000 de locuri de muncă la nivel național.

British American Tobacco a anunțat investiții viitoare pentru echipamente noi și pentru dezvoltarea fabricii din Ploiești. Investițiile sunt estimate la 21 de milioane de euro/an, pentru următorii 5 ani⁷². Creșterea capacității de producție în România are legătură cu închiderea fabricii din Germania, preluarea BulgarTabac din Bulgaria și transferul unor unități de producție către fabrica din Ploiești, ca proces de optimizare la nivelul grupului. BAT este principalul producător de țigarete din România. Noile investiții sunt concentrate pe noile tehnologii inovative de fumat – Neopods - un produs din tutun hibrid⁷³. BAT a estimat că aceste investiții vor avea un impact economic general de 9 miliarde de euro, incluzând crearea de noi locuri de muncă și taxe viitoare plătite la bugetul de stat⁷⁴.

Figură 2: BAT profit și pierderi în perioada 2011-2016

Philip Morris International este al doilea jucător de pe piața din România, producând 40 de mărci de țigarete, printre care cele mai importante sunt: Marlboro, Parliament, Virginia Slims, Philip Morris, Next, L&M, Chesterfield, Assos, Red & White, IQOS, HEETS. PMI Group deține în România două divizii, ambele având 872 de angajați în 2016:

- I. Philip Morris Trading S.R.L. Această unitate reprezintă platforma de distribuție a PMI în România cu o cifră de afaceri de 2.235 de milioane de lei și 178 de angajați în anul 2016;
- II. Philip Morris Romania S.R.L. Această unitate reprezintă fabrica unde este procesat și produs tutunul și produsele asociate. Fabrica a fost înființată în 1997 în Otopeni, Ilfov. Capacitatea de producție este de 2 miliarde de țigarete/an, exportând 80% din producție în 2017 către mai mult de 15 țări membre ale

⁷⁰ Ministerul de Finanțe: <http://www.mfinante.ro/infocodfiscal.html>.

⁷¹ Numărul țărilor de export este așteptat să crească la 40 în următorii ani.

⁷² Sursa: <http://www.9am.ro/stiri/Business/306655/british-american-tobacco-anunta-investitii-de-peste-60-de-mil-de-euro-in-fabrica-de-la-ploiesti-in-2017.html>.

⁷³ Sursa: <https://www.profit.ro/povesti-cu-profit/retail/british-american-tobacco-liderul-pietei-romanesti-de-profil-cu-brandul-kent-va-cumpara-reynolds-american-pentru-49-4-miliarde-dolari-devenind-cel-mai-mare-producator-listat-la-bursa-16548359>.

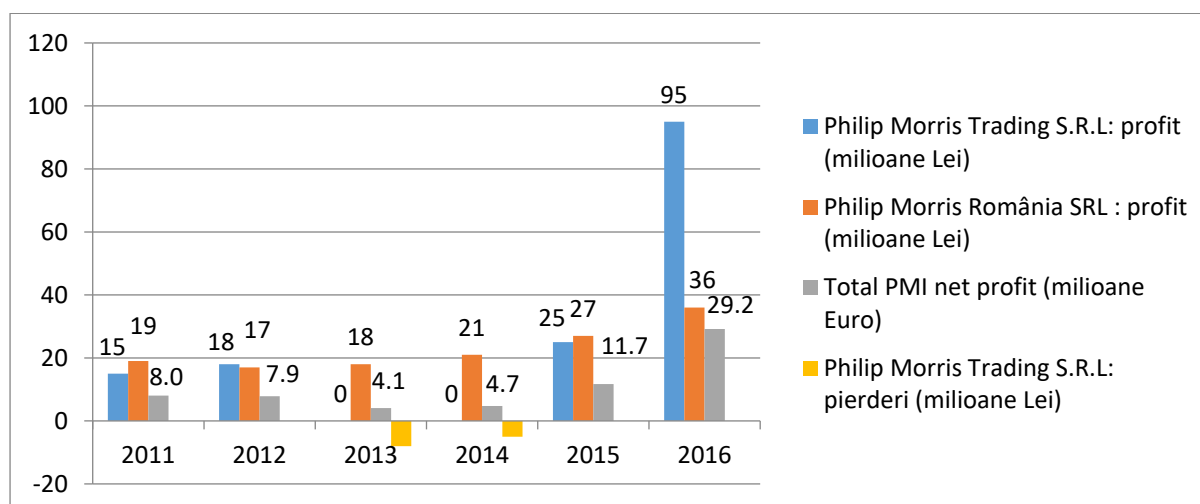
⁷⁴ Sursa: <https://www.sfin.ro/actualitate/tutunul-a-ajuns-cel-mai-exportat-produs-agricol/>.

Evaluarea contrabandei cu produse din tutun în România

Uniunii Europene, cea mai importantă țară de export fiind Italia. În anul 2016, cifra de afaceri a fost de 215 milioane de lei și a avut în medie 674 de angajați.

Philip Morris International a anunțat în iulie 2017 investiții viitoare în îmbunătățirea tehnologiei fabricii care, actualmente, prezintă doar tehnologie pentru producerea țigaretelor tradiționale⁷⁵. PMI Group intenționează să își concentreze investițiile pe tehnologia IQOS (dispozitive electronice care doar încălzesc tutunul fără emisii de fum sau scrum). Tehnologia IQOS este rezultatul unor cercetări în valoare de 3 milioane de dolari și se așteaptă ca fabrica PMI din România să fie a treia care va putea produce astfel de produse, o dată cu fabricile din Germania și Italia.

Conform PMI, IQOS va reduce semnificativ efectele nocive ale fumatului, iar predicțiile indică o creștere a ratei fumătorilor de IQOS. Stadiul îmbunătățirilor tehnologice se așteaptă a fi complet în anul 2020. Până în 2018, PMI estimează o capacitate de producție de aproximativ 100 de miliarde Heets/HeatSticks și înființarea a 300 de noi locuri de muncă. PMI este unul dintre cei mai mari jucători din industria tutunului la nivel global deținând 6 din 15 mărci de tutun la nivelul a 180 de piețe, iar grupul este implicat în dezvoltarea și comercializarea produselor cu un potențial mai redus de risc (RRP). În data de 10 aprilie 2017, Prim-Ministrul României a salutat viitoarele investiții PMI și inițiativele de dezvoltare a pieței, România fiind a treia piață pilot aleasă de PMI pentru investiții datorită mediului de afaceri prietenos și a mediului de cercetare favorabil⁷⁶. De asemenea, în martie 2017, PMI România a fost premiat ca Top Employer în România, pentru condițiile de muncă create pentru angajați, pe baza indicatorilor de evaluare precum oportunități de dezvoltare în carieră, stimulente selective și beneficii⁷⁷.

Figură 3: PMI profit și pierderi în perioada 2011-2016

Japan Tobacco International este al treilea mare jucător din industria tutunului din România, fiind prima companie internațională de tutun înființată în România. Principalele mărci de țigarete distribuite în România sunt Winchester, Winston, Benson & Hedges, Glamour, Camel, Sobranie, LD, Monte Carlo, More, Mevius, Natural American Spirit, Silk Cut. JTI Romania deține două divizii cu 1025 de angajați:

- I. J.T. International Romania S.R.L. Această unitate reprezintă platforma de distribuție a JTI în România cu o cifră de afaceri de 3.608 de milioane de lei și 706 angajați în 2016;
- II. JTI Manufacturing S.A. Cea de-a doua divizie reprezintă fabrica unde sunt produse și procesate tutunul și produsele asociate. În 2016, 75% din producția JTI a fost exportată, în timp ce în 2007 exporturile au reprezentat doar 5%. În 2012, JTI a început să exporte către 45 de țări din Uniunea Europeană, America de Sud și Asia. În 2016, cifra de afaceri a JTI a fost de 754 de milioane de lei și a avut în medie 319

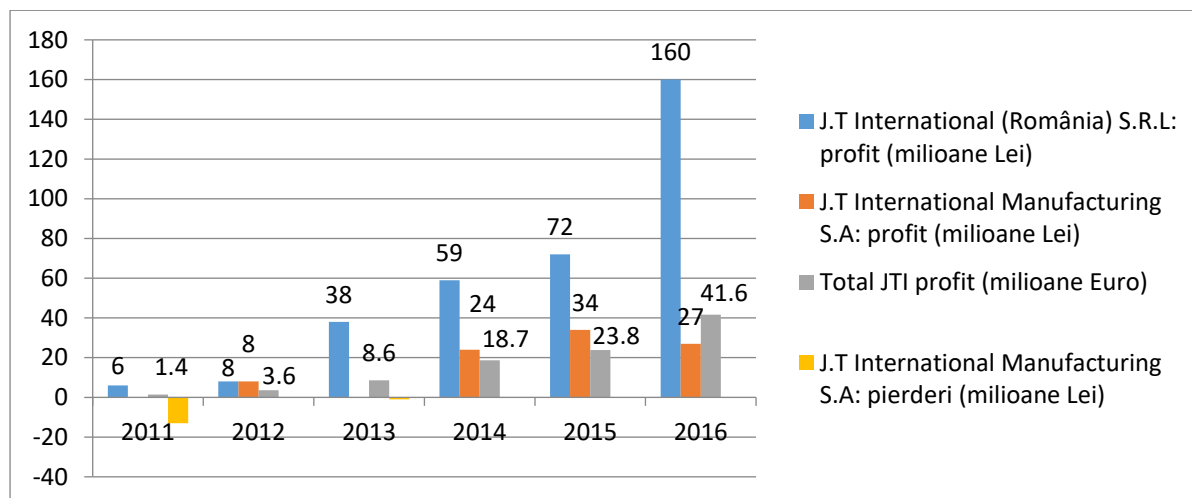
⁷⁵ Sursa: <http://www.mediafax.ro/economic/philip-morris-extinde-capacitatea-de-productie-a-fabricii-de-tigarete-din-otopeni-13121817>.

⁷⁶ Sursa: <http://www.mediafax.ro/politic/premierul-sorin-grindeanu-catre-philip-morris-international-salutam-investitiile-care-creaza-noi-locuri-de-munca-16228126>.

⁷⁷ Sursa: <http://www.bizlawyer.ro/stiri/tranzactii/philip-morris-a-primit-certificarea-top-employer-pentru-romania>.

Evaluarea contrabandei cu produse din tutun în România

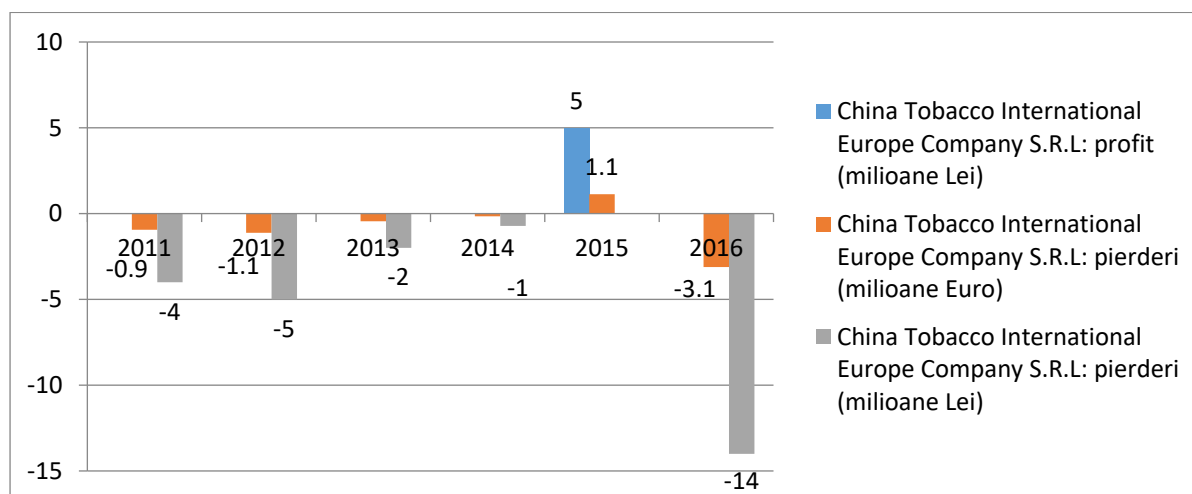
angajați. Începând cu anul 2009, activitățile regionale ale JTI sunt coordonate de la București. În termenii responsabilității sociale corporative, Japan Tobacco International finanțează proiecte culturale, derulează activități caritabile și dezvoltă inițiative la nivelul comunităților locale.

Figură 4: JTI profit și pierderi în perioada 2011-2016

Restul actorilor de pe piața tutunului din România reprezintă 5% din cota de piață, dar sunt relevanți din perspectiva discuției următoare privind piața ilicită.

China Tobacco International este o companie chinezească de stat, iar filiala din România a fost înființată în 2007. Cele mai importante mărci de țigarete sunt Dubao, Golden Monkey, D&B, Most, Dune, Danube, Dublina, Regina, iar sursele de tutun provin în principal din Zimbabwe, Brazilia, Argentina (flue-cured tobacco), SUA (burley tobacco), Uniunea Europeană (material non-tabac). China Tobacco International Europe Company S.R.L acoperă producția și distribuția, având o cifră de afaceri de 49 de milioane de lei și 176 de angajați în 2016 (fabrica este înființată în Buzău). Capacitatea de producție medie anuală este de 4.5 miliarde de țigarete și exportă către Orientul Mijlociu, statele balcanice, Africa de Nord și Coreea de Nord. Grupul chinez a investit 40 milioane de dolari în România⁷⁸. Activitățile anti-contrabandă ale filialei românești a CTI nu au putut fi analizate⁷⁹.

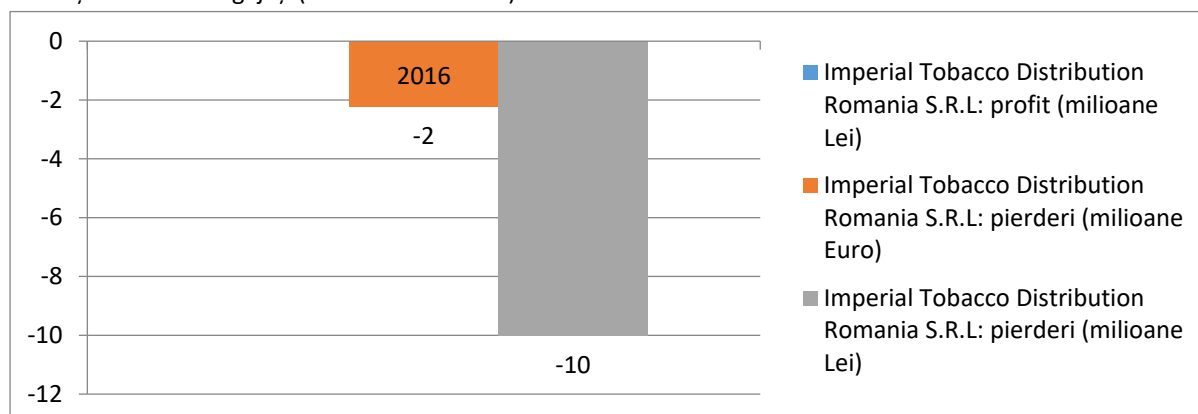
Figură 5: China Tobacco International profit și pierderi în perioada 2011-2016

⁷⁸ Sursa: <http://doingbusiness.ro/financiar/raport/756865/china-tobacco-international-europe-company-srl/>
<https://www.ctiec.cc>.

⁷⁹ Compania nu a răspuns solicitărilor cercetătorilor.

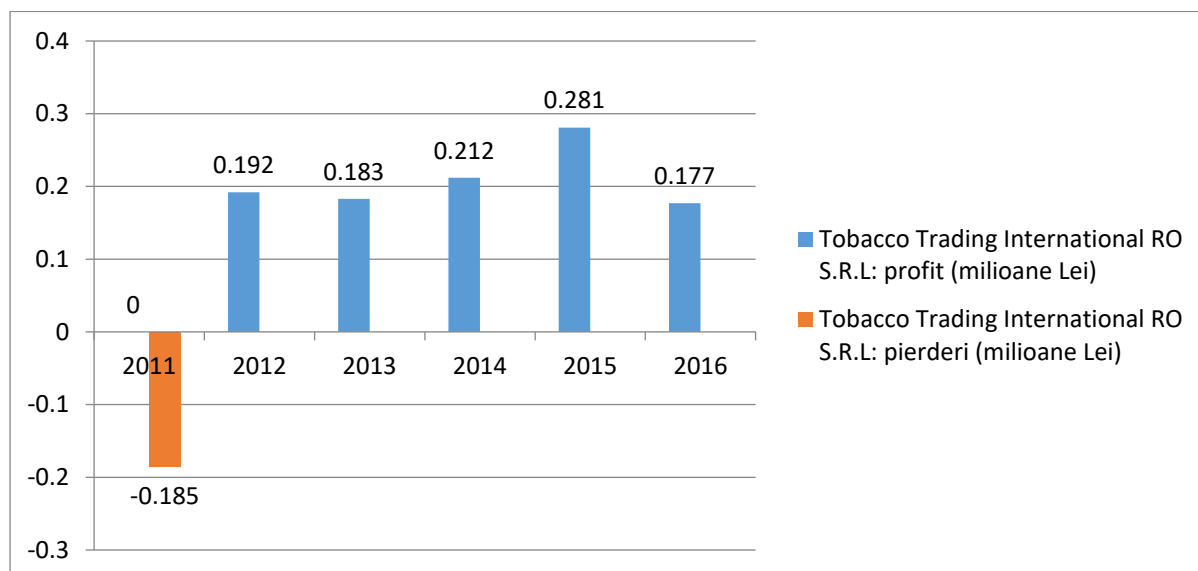
Evaluarea contrabandei cu produse din tutun în România

Imperial Tobacco Distribution Romania S.R.L a fost înființată în 2016 în România și distribuie mărci precum Davidoff, West, JPS, Gauloises Blondes, Golden Virginia. Cifra de afaceri a fost de aproximativ 238 de milioane de lei și are 47 de angajați (date din anul 2016).

Figură 6: Imperial Tobacco profit și pierderi în anul 2016

Tobacco Trading International RO S.R.L este o firmă specializată în trabucuri, tutun de pipă, țigarete rulate și accesorii pentru fumat. Cifra de afaceri a fost de aproximativ 6 milioane de lei și 15 angajați în 2016.

Figură 7: Tobacco Trading International RO profit și pierderi în perioada 2011-2016

Rom-Ital este singura unitate prim-procesatoare de tutun din România și deține 300 de contracte și acorduri de colaborare cu cultivatorii români privați de tutun. Cifra de afaceri a fost de aproximativ 6 milioane de lei și are 67 de angajați (date pentru anul 2015).

Subvenția pentru tutun este atractivă pentru fermieri, chiar dacă atât cultura în sine, cât și vânzarea *en-gros* pot cauza probleme. Cultivatorii de tutun beneficiază de un Ajutor Național Tranzitoriu - ANT 4, în valoare de 2.011 euro/ha⁸⁰. Culturile de tutun ale României au scăzut drastic în ultimii 25 de ani⁸¹. Principalii producători de țigarete din România utilizează tutun de import. Tutunul brut este, de asemenea, vândut pe piața neagră din România din cauza variației mari a prețurilor (10-20 Lei/kg pe piața neagră, în timp ce companiile de procesare autorizate oferă 1.7 Lei/kg)⁸².

⁸⁰ <http://agrointel.ro/78988/cultura-care-renaste-primeste-subventie-pest-2-000-de-euroha-si-suprafetele-sunt-in-crestere/>.

⁸¹ <http://jurnalul.ro/bani-afaceri/economia/tutunarii-romaniei-dupa-era-carpati-si-marasesti-705017.html>.

⁸² http://www.bursa.ro/tabac-2014-cornelia-leticai-asociatia-organizatia-profesionala-pe-filiera-tutun-cultivarea-tutunu...&s=print&sr=articol&id_articol=232682.html

Evaluarea contrabandei cu produse din tutun în România

Conform DIICOT și Poliției de Frontieră Române, o cantitate semnificativă de tutun brut folosit în producerea țigaretelor ilicite în fabricile ilegale de pe teritoriul României provine din Bulgaria și Grecia, traversând granița sub eticheta rumegușului de mobilă⁸³.

Tabel 2: Evoluția producției de tutun în România în perioada 2007-2016

Categorie	unități	1990	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Suprafață cultivată	Mii ha	35	1,1	1,2	0,9	1,5	1,7	1,3	0,9	0,9	0,7	1,0
Producție medie	Kg/ha	-	1.025	1.916	1.842	1.939	1.524	1.066	1.442	1.643	1.448	1.741
Producție totală	Mii tone	-	1,1	2,4	1,6	3,0	2,6	1,3	1,4	1,4	1,1	1,75
Importuri tutun neprelucrat	Mii tone	-	-	-	-	-	31	28,65	26,15	34,18	39,48	37,67
Exporturi tutun neprelucrat	Mii tone	-	-	-	-	-	1,4	2,2	1,8	1,8	2,2	1,6

Sursă: estimările Ministerului Agriculturii⁸⁴ și Anuarul Statistic al României, Institutul Național de Statistică, Eurostat

Statisticile privind consumul de tutun și produse asociate indică faptul că 5 milioane de pachete de țigarete sunt fumate zilnic în România. Conform unui studiu național realizat în luna ianuarie 2016, coordonat de Institutul Român pentru Evaluare și Strategie (IRES)⁸⁵, în România sunt 5 milioane de fumători, incluzând 4.4 milioane de persoane care fumează zilnic. Dacă transformăm aceste numere în procente aplicabile întregii populații, România are:

- 75% nefumători (cea mai mare pondere fiind în mediul rural);
- 18% fumători (cea mai mare pondere fiind înregistrată la bărbații din mediul urban, 18-35 ani);
- 7% fumători ocazionali.

Cheltuielile medii ale fumătorilor români reprezintă 5% din bugetul lunar, însemnând o cheltuială medie de 94 lei/gospodărie pentru tutun și țigarete.

Luând în considerare fumătorii (25%), tiparele cheltuielilor sunt:

- 26% cheltuie între 1-30 lei/săptămână;
- 5% cheltuie între 31-50 lei/săptămână;
- 30% cheltuie între 51-100 lei/săptămână.

http://www.economica.net/cati-bani-face-ioan-niculae-din-tutun_82108.html

<https://www.libertatea.ro/stiri/tutunul-de-romania-industria-pe-care-guvernul-n-o-fumeaza-1628145>.

⁸³ <https://www.digi24.ro/special/campanii-digi24/romania-furata/romania-furata-cine-profit-a-de-pe-urma-fabricilor-ilegale-de-tigari-763072>.

⁸⁴ <http://www.madr.ro/culturi-de-camp/plante-tehnice/tutun-si-hamei.html>.

⁸⁵ Studiul a fost efectuat pe perioada 21-25 ianuarie 2016. Este un studiu multi-stratificat, probabilistic și reprezentativ la nivel național, iar interviurile au fost efectuate folosind metoda CATI. Eroarea maxim tolerată este $\pm 2.2\%$. Surse:

<http://www.researchromania.ro/2016/02/un-sfert-dintre-romani-sunt-fumatori-si-cheltuie-pana-la-100-de-lei-pe-saptamana-pentru-tigari/>

<http://www.hotnews.ro/stiri-esential-20756016-studiu-ires-fumatul-romania-sfert-din-adultii-din-romania-declara-fumatori-4-din-10-incercat-lase-ultimul-numar-mai-mare-fumatori-mediul-urban-randul-barbatilor-varste-intre-18-35-ani.htm>

<https://www.agerpres.ro/comunicate/2017/09/18/comunicat-de-presa-initiativa-2035-prima-generatie-fara-tutun-a-romaniei-13-02-05>

<http://www.ziare.com/vlad-voiculescu/ministrul-sanatatii/fumatul-ucide-42-000-de-romani-in-fiecare-an-echivalentul-a-200-de-avioane-prabusite-1435533>

Evaluarea contrabandei cu produse din tutun în România

Datele privind cheltuielile pentru tutun și produse conexe pot fi organizate pe diferite criterii: regiuni, urban-rural, tip de gospodărie, nivel educațional, vârsta și genul fumătorilor. Datele prezentate mai jos reprezintă cheltuielile medii lunare pe gospodărie sau fumător (Institutul Național de Statistică - „Coordonate ale standardelor de viață în România”, 2016)⁸⁶.

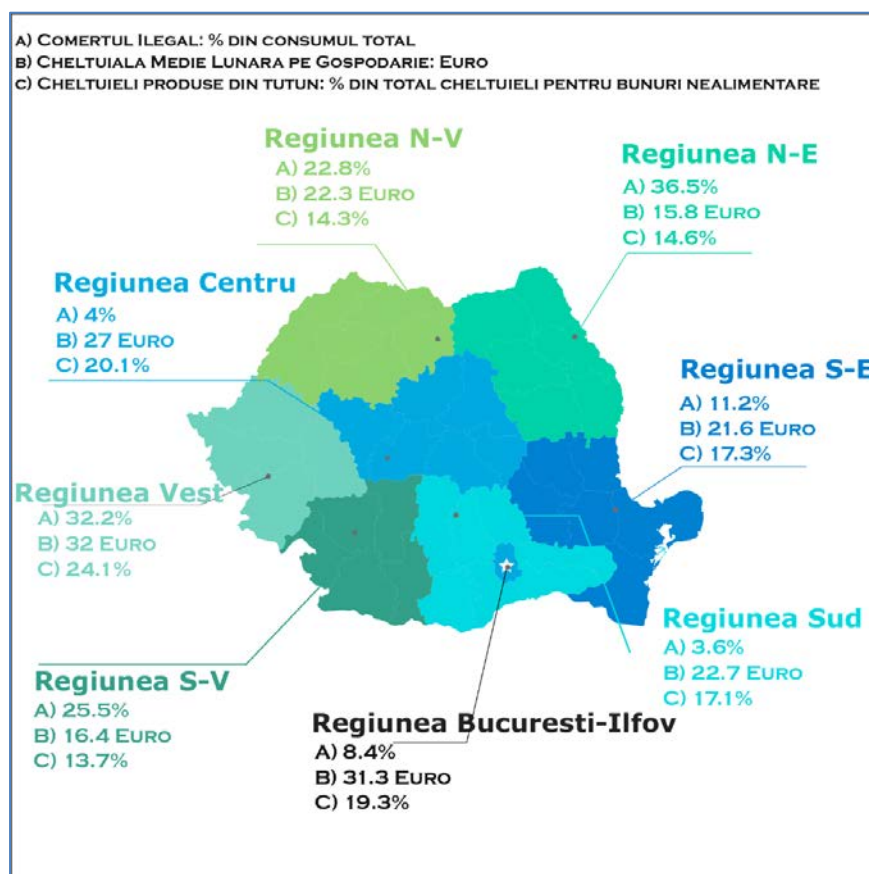

Figura 8: Tipare ale consumului de tutun

- 1) Regiuni: Cheltuiala medie lunară pe gospodărie este mai mare în Regiunea Vest a României (144.16 lei/lună/gospodărie) și în regiunea București-Ilfov (140.95 lei), în timp ce rate mai scăzute ale cheltuielilor se înregistrează în Regiunea S-V Oltenia (74.09 lei) și în Regiunea N-E Moldova (71.1 lei). Conform acestui studiu, cheltuielile tind să scadă din 2015-2016, chiar dacă prețurile țigaretelor sunt în creștere. Acest fenomen ar putea fi explicat prin creșterea cantităților de tutun pe piața ilicită sau printr-o scădere a numărului de fumători/tiparelor fumatului. Cheltuielile pentru tutun și produse asociate reprezintă o proporție crescută din cheltuielile totale destinate bunurilor non-alimentare: 24.1 % (Regiunea Vest), 19.3% (Regiunea București-Ilfov), 13.7% (Regiunea S-V Oltenia) și 14.6 % (Regiunea N-E Moldova).
- 2) Mediul de proveniență (zone rurale/urbane): Cheltuielile lunare destinate tutunului sunt mai mari în zonele urbane (125.45 lei/19.3% din cheltuielile totale pentru achiziționarea bunurilor non-alimentare) comparativ cu zonele rurale (76.66 lei/14.3%).
- 3) Statutul ocupațional al capului gospodăriei: Angajații cheltuiesc lunar mai mult pe tutun (156.25 lei/20% din cheltuielile totale pentru achiziționarea bunurilor non-alimentare) decât alte categorii precum muncitorii independenți/autonomi (86.57 Lei/15.3%), fermierii (69.17 lei/ 16.2%), șomerii (83.70 lei/ 21.1%) sau pensionarii (63.71 lei/ 13.4%).

⁸⁶ Studiul acoperă perioada ianuarie-decembrie 2016.

http://www.insse.ro/cms/sites/default/files/field/publicatii/coordonate_ale_nivelului_de_trai_in_romania_2016.pdf, p. 68, 230-231. Alte surse: http://adevarul.ro/economie/stiri-economice/ce-fumeaza-romanii-harta-consumului-tutun-regiuni-infografie-1_576bfab45ab6550cb8399719/index.html.

Evaluarea contrabandei cu produse din tutun în România

- 4) Nivelul de educație: Persoanele care au un nivel ridicat de educație (147.81 lei/16%) cheltuiesc mai mult pe tutun decât cele care au absolvit doar școala generală (94.55 lei/ 17.9%) sau doar școala primară (45.58 lei/13.5% din cheltuiala totală pentru achiziționarea bunurilor non-alimentare).
- 5) Vârsta: Persoanele din categoria 25-34 ani cheltuiesc în medie mai mult în fiecare lună pe tutun (138.90 lei) decât alte grupuri de vârstă: 35-49 ani (128.59 lei), 50-64 ani (119.68 lei), 15-24 ani (101.21 lei), 65+ ani. (56.30 lei).
- 6) Genul: bărbații (118.69 lei/lună) cheltuiesc mai mult pentru tutun decât femeile (65.63 lei/lună).

Pe baza datelor colectate, studiul concluzionează că cei mai înfocați fumători sunt cu precădere bărbații din zonele urbane, în special din sau dimprejurul Bucureștiului sau din vestul României, angajați⁸⁷, tineri (25-34 ani), cu o gospodărie compusă din mai puține persoane decât restul gospodăriilor. Cei mai precauți fumători tind să fie femei din zone rurale, în special din regiunea Moldovei sau Olteniei, pensionari/pensionare sau fermieri, având o vârstă mai înaintată (peste 65 ani), cu o gospodărie compusă din mai multe persoane decât restul gospodăriilor. În general, cheltuielile lunare ale românilor pentru tutun și produse asociate au o cotă mare în cadrul cheltuielilor non-alimentare, respectiv 15-20%.

Tiparele de fumat identificate sunt⁸⁸: 8% fumează mai mult de 1 pachet/zi; 8% fumează 16-20 țigărete/zi; 49% fumează mai puțin de 1 pachet/săptămână; 49% fumează mai mult de 1 pachet/săptămână. Fumătorii tind să prefere următoarele mărci: Kent (24%)⁸⁹, Pall Mall (23%), și Winston (13%). Referitor la percepția privind renunțarea la fumat, 1/5 intenționează să renunțe într-o lună, mai mult de un sfert nu intenționează să renunțe la fumat (categoria 18-35 ani, urban), iar 70% declară că nu sunt afectați de imaginile de pe pachetele de țigărete.

Industria legală din domeniu a investit în sisteme de trasabilitate capabile să înregistreze țigăretele legale⁹⁰. Noile forme de trasabilitate și securitate propuse de Comisia Europeană cer înregistrarea traseului țigaretelor de-a lungul lanțului de aprovizionare (de la producător până la ultimul nivel înainte de primul magazin de desfacere cu amănuntul). Noul sistem *Track & Trace* trebuie să intre în vigoare la data de 20 mai 2019 pentru țigărete și pentru tutunul rulat pentru țigărete, și la data de 20 mai 2024 pentru alte tipuri de produse din tutun⁹¹.

Experții din industria tutunului din România consideră noul sistem *Track & Trace* ca fiind ineficient pentru că majoritatea țigaretelor ilicite de tip „*cheap whites*” provin din exteriorul Uniunii Europene⁹², precum și costisitor pentru că echipamentele de producție trebuie modificate⁹³.

Principala vulnerabilitate privind piața legală a tutunului constă în cooperarea insuficientă a producătorilor locali împotriva comerțului ilicit.

⁸⁷ Aceasta înseamnă că au un venit constant și pot cheltui o parte din venit pe produse din tutun.

⁸⁸ <https://www.agerpres.ro/sanatate/2017/06/08/o-treime-dintre-romani-sunt-fumatori-studiu--15-05-00>.

⁸⁹ Cel mai bine vândut produs al BAT, cu o cotă de piață de 26%;

⁹⁰ Sursa: Interviu semistructurat cu experți din doemniu.

⁹¹ Comisia Europeană: https://ec.europa.eu/health/tobacco/tracking_tracing_system_en.

⁹² <http://www.amosnews.ro/contrabanda-de-tigari-piata-neagra-creste-alarmant-noiembrie-2017-12-20>.

⁹³ <https://www1.agerpres.ro/economie/2017/11/19/producatorii-de-tigari-nemultumiti-de-noile-planuri-ale-ue-privind-trasabilitatea-pachetelor-11-41-01>.

4. PIAȚA ILICITĂ A TUTUNULUI DIN ROMÂNIA

România este unul dintre statele membre ale Uniunii Europene în care contrabanda cu produse din tutun se manifestă puternic, fiind pe locul al doilea în Uniune după Polonia⁹⁴. Nivelul pieței ilegale din România (18.3% în noiembrie 2017) este dublu ca mărime comparativ cu media Uniunii Europene (9%)⁹⁵. Ca o consecință, bugetul de stat al României este mai mic în fiecare an cu 650 de milioane de euro. Fiecare procent de creștere a pieței ilegale înseamnă 40 de milioane de euro/an de taxe pierdute la bugetul de stat. Așadar, de-a lungul perioadei 2010-2016, când piața ilicită reprezenta 27%, România a pierdut cel puțin 4.8 miliarde de euro. În 2017, autoritățile române au capturat aproape 150 de milioane de țigarete ilicite care valorează 80 de milioane de lei, reprezentând doar 3% din piața ilicită⁹⁶. Aproape 60% dintre țigaretile ilegale din România sunt „cheap whites”, 19% având ca origine Republica Moldova și 17% Ucraina⁹⁷.

În 2016, DIICOT a avut în lucru 588 de dosare ce implicau infracțiuni vamale, 303 dintre acestea fiind înregistrate în cursul anului. Din acest total, DIICOT a finalizat 164 de dosare, dar doar 17 dintre acestea au fost finalizate prin rechizitoriu⁹⁸. În ultimii 7 ani, evoluția infracțiunilor vamale indică o tendință de scădere a numărului de dosare și de suspecti/inculpați. Această observație se corelează cu datele sociologice privind consumul ilicit. Cu toate acestea, în perioada 2014-2015, tendința s-a inversat. Datele Poliției Române indică o scădere a pieței ilicite în perioada 2011-2013 și o creștere a contrabandei începând cu anul 2014.

Tabel 3: Dosare penale pentru contrabandă și nivelul pieței ilicite în consumul total

Infracțiuni vamale / Anul	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Nr. dosare DIICOT	1,052	695	435	463	563	788	588	667
Nr. dosare DIICOT rechizitoriu	63	42	25	15	24	40	17	25
Nr. pers. trimise judecată DIICOT	190	223	277	149	162	330	212	237
Nr. dosare Parchetul General	275	727	879	764	960	1,263	1,154	2,472
Nivelul pieței ilicite %	27.5	15.2	13.3	13.6	15.9	16	16.7	16%

Sursa: Raportul anual DIICOT, Raportul anual al Ministerului Public⁹⁹ și datele Novel Research

Tabel 4: Infracțiuni soluționate de poliție și infracțiuni declinate Parchetului pe categorii de infracțiuni

Categoriile de infracțiuni investigate de poliție / Anul	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Contrabandă și infracțiuni de import - export	839	692	614	686	1,038	1,422	1,293

Sursa: Institutul Național de Statistică, Catalogul Tempo online, indicator JUS109B

⁹⁴ Sursa: http://adevarul.ro/economie/stiri-economice/regiunile-romaniei-fost-capturate-celemai-multe-tigari-contrabanda-2017-1_5a310c175ab6550cb826e779/index.html
<http://www.radardemedia.ro/care-sunt-regiunile-romaniei-unde-au-fost-capturate-cele-mai-multe-tigari-de-contrabanda-2017/>
<https://www.profit.ro/stiri/social/autoritatile-romane-au-capturat-aproape-150-milioane-de-tigari-de-contrabanda-top-ul-regiunilor-cu-cele-mai-mari-capturi-17467662>
<http://www.capital.ro/piata-neagra-cele-mai-mari-capturi-de-1.html>
<http://m.bursa.ro/bat-tigari-de-contrabanda-in-valoare-de-23-milioane-de-lei-capturate-in-timpul-verii-09000335>.

⁹⁵ Sursa: Novel Research și KPMG.

⁹⁶ Sursa: <http://jurnalul.ro/bani-afaceri/economia/piata-neagra-a-tigarilor-lasa-o-gaura-de-650-mil-euro-statului-744085.html>
<https://www.news.ro/eveniment/autoritatile-romane-au-capturat-in-prima-jumatate-a-anului-aproape-75-de-milioane-de-tigari-de-contrabanda-in-valoare-de-45-de-milioane-de-lei-1922400003012017081117125267>
<http://www.capital.ro/fiecare-a-6-a-tigara-fumata-in-romania-provine-din-contrabanda.html?&page=2>
<https://www.sfin.ro/actualitate/comunicate-de-presa/top-8-regiuni-ale-romaniei-unde-au-fost-capturate-cele-mai-multe-tigari-de-contrabanda-in-2017/>
http://www.economica.net/autoritatile-romane-au-oprit-aproape-150-de-milioane-de-tigari-de-contrabanda-sa-ajunga-pe-piata-neagra-in-2017_147513.html
<http://cursdeguvernare.ro/studiu-novel-record-absolut-in-nord-est-cota-pietei-negre-a-tigaretelor-pest-50.html>.

⁹⁷ <http://faracontrabanda.ro/statistici-campanii/> (date pentru ianuarie 2017).

⁹⁸ Raportul anual al DIICOT, 2016, p. 19.

⁹⁹ Raportul anual al Ministerului Public, 2016 (p. 123).

Principala vulnerabilitate privind cadrul legislativ o reprezintă prioritatea politică asumată de Guvernul României de a respinge legislația privind magazinele de tip *duty-free*. Dacă este adoptată de către Parlament, legea de respingere va determina o creștere a contrabandei. Există, de asemenea, lacune legislative care sunt exploatare de către contrabandiști (definirea imprecisă a valorii în vamă, în special în privința țigaretelor de tip "*cheap whites*"). Autoritățile și instituțiile competente au o capacitate limitată de a investiga toate cazurile într-un timp rezonabil, iar sancțiunile aplicate inconsistent și indulgent nu au un efect disuasiv¹⁰⁰. În piețele publice există rețele mici de distribuție a țigaretelor de contrabandă, formate din persoane defavorizate (educație scăzută, șomeri) proveniți din zonele periferice sărace. Aceștia sunt cunoscuți de către organele de ordine, dar sunt tolerați. Astfel de rețele furnizează produse fumătorilor în căutare de prețuri mici și nu prea interesați de calitatea produsului¹⁰¹.

Rute și zone de risc

În România, regiunea cea mai afectată de contrabandă cu țigări este regiunea de Nord-Est, care se învecinează la graniță cu Ucraina și cu Republica Moldova. În anul 2017, regiunea de Nord-Est a atins un nivel înalt al contrabandei (37%), cu o scădere de 9.3% comparativ cu noiembrie 2016¹⁰². Ruta contrabandei prin Ucraina și Republica Moldova este cea mai importantă. România are 2000 km de granițe cu 3 țări care nu fac parte din Uniunea Europeană: Ucraina, Republica Moldova și Serbia. Această zonă largă de graniță oferă oportunități suficiente pentru contrabandiști de a acționa, pentru că procedurile de supraveghere sunt dificil de implementat din cauza reliefului stâncos (în special la granița cu Ucraina). Astfel, contrabandiștii dezvoltă constant noi tehnici de trecere a frontierei fără a declara bunurile. În cazul graniței cu Republica Moldova, contrabandiștii au dezvoltat abilități specifice unor meserii precum scafandru, pescar și barcagiu. Infracții folosesc camioane modificate pentru a trece nedetecțate și dețin dispozitive similare cu cele ale autorităților vamale, precum drone sau dispozitive cu vedere în infraroșu¹⁰³.

În anul 2014, incidența medie a comerțului ilicit cu produse din tutun la nivel național a fost de 15.9%, în timp ce în regiunile Nord-Est, Vest și Sud-Vest s-a constatat cea mai mare rată a contrabandei, respectiv 28.4% și 26%. În următorul an, cota pieței ilegale de tutun a înregistrat 16%, aceasta însemnând cu 75% mai mult decât valoarea medie a Uniunii Europene (10%). Regiunile cu cea mai mare rată a contrabandei au continuat să fie cele de Nord-Est, Vest și Sud-Vest (37.4%, 23.1% și 23.6%). Majoritatea pachetelor au avut timbre de Ucraina (17%), Republica Moldova (13.9%) și Serbia (2.8%). În același an, autoritățile în cooperare cu industria de tutun au distrus 660.000 de țigărete și 75 kg de tutun care valorau în total 2 milioane de dolari, din care 80% ar fi reprezentat taxe la bugetul de stat.

În anul 2016, România a înregistrat cea mai mare rată a comerțului ilicit cu produse din tutun din ultimii 5 ani, fiind fumate aproape 4.41 de miliarde de țigări ilegale. Această cifră a reprezentat 10% din cele 48 de miliarde de țigărete ilicite fumate în Uniunea Europeană¹⁰⁴. Rata medie a comerțului ilicit cu produse din tutun a fost de 16.8%. Din nou, cele mai vulnerabile regiuni au fost cele de Nord-Est (46.9%) și Sud-Vest (27.8)¹⁰⁵. La începutul anului 2017, rata medie a continuat să scadă la 16.2%. Tendința de scădere a fost înregistrată de asemenea în regiuni care aveau cea mai mare rată a contrabandei, în Nord-Est fiind de 37.6% și de 24.6% în Sud-Vest¹⁰⁶.

¹⁰⁰ SUN report, p. 141 – "law enforcement report seeing the same individuals returning to C&C smuggling again and again".

¹⁰¹ Interviu semistructurat cu expert din domeniu.

¹⁰² Sursa: <http://www.faracontrabanda.ro/statistici.php>

<http://faracontrabanda.ro/statistici-campanii/>

Novel Research data.

¹⁰³ Sursa: interviu semistructurat cu experti din domeniu.

¹⁰⁴ Sursa: <https://www.news.ro/social/studiu-romanii-fumeaza-10-din-tigarile-de-contrabanda-din-ue-romania-este-a-sasea-piata-europeana-pentru-tigarile-de-contrabanda-1922404307012017071017074588>

<http://www.ziare.com/viata-sanatoasa/fumat/romanii-fumeaza-10-la-suta-din-tigarile-de-contrabanda-traficate-la-nivelul-uniunii-europene-1472515>.

¹⁰⁵ aceste procente au fost înregistrate la finalul anului 2016.

¹⁰⁶ Sursa: <http://www.faracontrabanda.ro/statistici.php>.

Evaluarea contrabandei cu produse din tutun în România

Altă zonă cu risc ridicat identificată este portul Constanța, unde țigaretile ilegale sunt transportate constant în timp ce autoritățile întâmpină dificultăți procedurale, iar protocolul de supraveghere este greu de implementat¹⁰⁷. Nu existe perioade de timp specifice sau constante când transporturile ilegale de țigări ajung în piețele publice din România prin portul Constanța, dar atunci când se întâmplă, piața este plină cu marfă de contrabandă, iar consumul pe piața legală de țigarete tinde să scadă pentru că fumătorii tind să cumpere țigări de contrabandă¹⁰⁸. De exemplu, în martie 2017, personalul vamal din portul Agigea a descoperit la bordul unui vapor sub pavilion tailandez 1.400 de baxuri conținând 14 milioane de țigarete de origine asiatică. Potrivit autorităților, valoarea estimată a transportului a fost de aproape 2.5 milioane de euro, iar destinația finală ar fi fost București. Aceasta a fost cea mai mare captură de țigarete de contrabandă din ultimii 5 ani¹⁰⁹. Importurile legale de țigarete care tranzitează portul Constanța și România reprezintă încă un motiv de îngrijorare, pentru că unele camioane nu mai ajung în țările de destinație, fiind descărcate în România¹¹⁰.

O altă zonă de risc ridicat este reprezentată de granița cu Bulgaria după deschiderea podului Calafat-Vidin, în anul 2013. Sudul României este aprovizionat cu țigarete ilegale de către camioanele turcești care tranzitează Bulgaria¹¹¹. Grecia și Turcia sunt țările cu cea mai ridicată rată a comerțului ilicit cu produse din tutun din zona est europeană¹¹². Aproape 1% din piața ilicită este alimentată din Serbia prin micul trafic de frontieră, fiind supranumită zona „furnică” a contrabandei (*ant smuggling*). Poliția folosește un instrument neconvențional de măsurare a nivelului contrabandei: urmărirea prețurilor pieței negre o dată la 3-4 zile. Dacă prețurile scad, atunci țigaretile de contrabandă sunt considerate a fi în cantități mari pe piață (de exemplu, un transport a fost nedetectat și operațiunea de contrabandă a reușit). Dacă prețurile sunt ridicate, atunci țigaretile ilicite sunt puține, indicând faptul că transporturile de contrabandă au eșuat la graniță¹¹³.

Factori favorizanți

Din anul 2008 până în anul 2010, piața românească a țigaretelor ilegale a crescut de la 13% la 36%¹¹⁴, iar acest fenomen a fost încurajat de diferențele mari de prețuri dintre țigaretile din România și cele provenite din Ucraina și Republica Moldova. Pe lângă aceasta, există indicii privind laxitatea măsurilor de securitate la graniță. Autoritățile române au achiziționat 15 scannere de înaltă tehnologie (3 scannere pentru vama din Constanța cumpărate în 2012 cu 5 milioane de euro¹¹⁵, primul scanner fiind cumpărat în 2008 pentru vama Albița de la granița cu Republica Moldova¹¹⁶) de la MB Telecom¹¹⁷, dar fondurile alocate pentru întreținerea și asigurarea lor sunt insuficiente, iar aceste dispozitive funcționează rar¹¹⁸. În iunie 2017, ANAF a identificat un singur scanner funcțional din cele 15 existente și numeroase nereguli în contractele de întreținere, înaintând o plângere penală cu privire la aceste aspecte Parchetului General¹¹⁹. Anterior, în iunie 2016, DNA a început investigația împotriva patronului MB Telecom, domnul Mircea Tudor, care ar fi plătit, conform procurorilor, 6 milioane de lei (1.3 milioane de euro) sub formă de mită pentru a încheia contractele cu autoritățile vamale¹²⁰. Conform datelor privind achizițiile publice, în perioada 2007-2014, MB Telecom a semnat 93 de contracte cu ANV, având o valoare totală de 68 de milioane de euro¹²¹.

¹⁰⁷ Sursa: interviu semistructurat cu experți din domeniu.

¹⁰⁸ Sursa: interviu semistructurat cu experți din domeniu.

¹⁰⁹ Sursa: <http://stirileprotv.ro/stiri/actualitate/cea-mai-mare-captura-de-tigari-de-contrabanda-din-ultimii-cinci-ani-la-constanta-unde-trebuia-sa-ajunga-transportul.html>.

¹¹⁰ Sursa: Interviul semistructurat cu experți din domeniu.

¹¹¹ Sursa: Interviul semistructurat cu experți din domeniu.

¹¹² Sursa: Transcrime-The Eastern Balkan Hub for Illicit Tobacco, 2016.

¹¹³ <https://republica.ro/zsunt-cam-tari-nu-vi-le-as-recomanda-eu-n-am-fumat-niciodata-din-astea-jin-ling-castigurile-si-riscurile>.

¹¹⁴ Sursa: Novel Research.

¹¹⁵ Sursa: <https://www.repliconline.ro/scanere-de-pesto-200-de-miliarde-pentru-vama-constanta-cumparate-de-la-o-firma-agreata-de-sri-85740/>.

¹¹⁶ Sursa: <http://www.ziare.com/vaslui/albita/primul-scanner-robotizat-din-romania-la-vama-albita-626671>.

¹¹⁷ <http://www.mbtelecom.ro/Produse>.

¹¹⁸ Sursa: Interviul semistructurat cu experți din domeniu.

¹¹⁹ Sursa: https://static.anaf.ro/static/3/Galati/20170614100645_2017.06.15_02_comunicat_presa_braila.pdf.

¹²⁰ Sursa: <http://www.pna.ro/faces/comunicat.xhtml?id=7492>.

¹²¹ Sursa: <http://www.hotnews.ro/stiri-esential-21394348-baiatul-destept-din-tehnologia-securitate-roboscan-aeria-mircea-tudor-exista-sansa-inchid-aici-fac-totul-elvetia-castigat-romania-contracte-statal-valoare-560-milioane-lei-ultimii-9-ani.htm>.

Evaluarea contrabandei cu produse din tutun în România

Un alt factor ce facilitează contrabanda ține de schimbarea legislației din Republica Moldova, în anul 2015. Codul Vamal al Republicii Moldova a legalizat magazinele de tip *duty-free* în regiunea separatistă Transnistria¹²². În 2016, 23 de magazine *duty-free* erau funcționale în Republica Moldova, dintre care 9 în Transnistria¹²³. Cum Transnistria nu este o destinație turistică, magazinele *duty-free* par a fi folosite pentru contrabandă, informațiile publice indicând că doar 3 astfel de magazine *duty-free* au importat într-un singur an 4 miliarde de țigarete, reprezentând consumul pentru întreaga Românie pentru două luni¹²⁴. Țigaretile importate nu ajung la destinație, fiind descărcate în țările de tranzit. Cu toate acestea, șeful Autorității Vamale din Republica Moldova susține că multe transporturi de țigarete ilicite au fost oprite înainte să ajungă în România. El susține că se manifestă o tendință de scădere a contrabandei din Republica Moldova către România întrucât numărul țigaretelor confiscate s-a dublat în anul 2016¹²⁵.

Un alt motiv de îngrijorare este implicarea cetățenilor obișnuiți în comerțul ilegal de țigarete, aceștia transportând cantități foarte mici pentru a nu fi cercetați penal. De asemenea, oamenii care trăiesc în comunitățile de lângă graniță cooperează cu contrabandiștii și îi ajută pe aceștia oferindu-le adăpost, sau locuri de depozitare a mărfii ilegale¹²⁶. Astfel, grupările de crimă organizată cumpăra cantitățile disponibile de țigarete de la căraușii individuali (persoane fizice care traversează regulat granița pentru a aduce bunuri de consum). În anul 2013, conform Poliției de Frontieră Română, într-un singur punct vamal cu Serbia (Porțile de Fier 1) au fost înregistrate 1300 de persoane care au trecut zilnic granița (uneori de 2-3 ori pe zi) pentru a aduce în România bunuri precum țigarete și alcool¹²⁷.

În anul 2013, s-a schimbat legislația din România fiind reglementate cantitățile maxime săptămânale calculate per persoană, în locul celor calculate per traversare a graniței (de exemplu două pachete de țigarete pe săptămână de persoană, în loc de două pachete per traversare de persoană)¹²⁸. În ciuda acestor măsuri drastice, această metodă continuă să fie utilizată și, uneori, chiar și 5 indivizi într-o singură mașină traversează granița pentru a aduce țigări peste limită admisă legal, dar sub limita infracțiunii. Chiar dacă sunt prinși și amendați o singură dată la 10 călătorii, activitatea lor este încă profitabilă¹²⁹. În toate țările vecine României, cu excepția Ungariei, un pachet de țigări costă mai puțin decât în România, de exemplu în Ucraina costă mai puțin de 5 lei, în Republica Moldova mai puțin de 7 lei, în Bulgaria și Serbia mai puțin de 12 lei¹³⁰. Unii reprezentanți ai autorităților publice locale sunt chiar implicați în activitatea de contrabandă. De exemplu, un primar a fost condamnat în anul 2017 pentru contrabandă, fiind implicat într-un grup infracțional organizat, împreună cu alte 36 de persoane¹³¹.

Corupția personalului vamal reprezintă un alt factor favorizant pentru activitatea de contrabandă. Personalul vamal interviuat despre acest fenomen tinde să își decline responsabilitatea și să declare că nu a primit niciodată mită sau alte forme substituente ori cadouri. În ciuda acestor declarații predominante ale personalului vamal, în perioada 2011-2014, Direcția Națională Anticorupție (DNA) a cercetat penal 276 de polițiști de frontieră¹³². Spre sfârșitul anului 2016, DIICOT a arestat 18 ofițeri vamali de la vama Stamora-Moravița (granița cu Serbia) pentru facilitarea comerțului ilicit¹³³. Acesta a fost al treilea dosar de amparoare de la vama Stamora-

¹²² <https://www.mold-street.com/?go=news&n=3720>.

¹²³ <http://www.allmoldova.com/ro/news/magazine-duty-free-amplasate-contrar-prevederilor-ue-si-legalizate-in-transnistria>.

¹²⁴ Interviu semistrukturat cu experți din domeniu și <https://anticoruptie.md/en/investigations/economic/ukraine-moldova-transnistria-golden-triangle-of-smuggling>.

¹²⁵ Deși, în aceleași condiții și cu același personal ca în 2015. Sursa: <https://www.digi24.ro/special/campanii-digi24/romania-furata/romania-furata-contrabanda-cu-tigari-o-veche-problema-696709>.

¹²⁶ Sursa: interviu semistrukturat cu experți din domeniu.

¹²⁷ Jurnalul. Ro, „Restricții la granița non-UE. Românii pot aduce doar o dată pe săptămână țigările, băuturi alcoolice și alimentele din Serbia, Ucraina și Moldova”, 17.11.2013 - <http://jurnalul.ro/stiri/observator/restrictii-la-granita-non-ue-romanii-pot-duce-doar-o-data-pe-saptamana-tigari-bauturi-alcoolice-si-alimentele-din-serbia-ucraina-si-moldova-655602.html>.

¹²⁸ Ordinul ANAF nr. 3477/2013 asupra definirii caracterului ocazional al trecerii în România a bunurilor conținute în bagajul personal al călătorilor proveniți dintr-o țară terță. Ordinul a fost abrogat și înlocuit cu Ordinul nr. 1888/2016 având dispoziții similare.

¹²⁹ Interviu semistrukturat cu experți din domeniu.

¹³⁰ Sursa: http://adevarul.ro/moldova/economie/cat-muncesc-moldovenii-pachet-tigari-1_515ba7b500f5182b857ae13b/index.html.

¹³¹ Sursa: <http://botosaninews.ro/314895/eveniment/primar-botosanean-condamnat-intr-un-dosar-de-contrabanda-cu-tigari/>.

¹³² Sursa: <http://www.pna.ro/comunicat.xhtml?id=2158> și <http://www.pna.ro/comunicat.xhtml?id=2177> și <http://www.pna.ro/comunicat.xhtml?id=2209>.

¹³³ Sursa: <https://www.agerpres.ro/justitie/2016/06/01/18-politisti-de-la-vama-stamora-moravita-retinuti-de-procurorii-diicot-10-03-16>.

Evaluarea contrabandei cu produse din tutun în România

Moravița după ce, în două operațiuni anterioare, 69 și respectiv 41 de polițiști au fost cercetați penal. Practic, în fiecare an, personalul unor întregi structuri vamale este demis și schimbat, în timp ce nou-veniții folosesc aceleași practici ilegale.

Polițiștii de frontieră consideră că liderii grupărilor de crimă organizată sunt greu de condamnat pentru că nu sunt implicați în activitățile de teren. Activitățile de teren sunt realizate în principal de membrii rețelei de la nivelul de baza. Grupările infracționale oferă mită sau contribuie cu sume consistente la campaniile electorale, în schimbul protecției sau a informațiilor cheie.

Un alt factor favorizant este reprezentat de percepția asupra acestor infracțiuni, contrabandiștii nefiind considerați pericol social concret pentru ordinea publică și primind sentințe cu suspendare sau amenzi contravenționale. Prin urmare, mulți dintre ei revin la activitățile anterioare după ce sunt prinși și sancționați penal sau contravențional. Chiar dacă aceștia sunt condamnați definitiv la pedepse privative de liberate cu executarea pedepsei, acestea sunt în medie de 3 ani¹³⁴.

Grupările de crimă organizată funcționează ca un furnizor de locuri de muncă pentru comunitățile sărace (de exemplu, pentru comunitățile rurale de la graniță), acolo unde oamenii nu au acces la piața muncii și unde statul nu reușește să furnizeze bunuri publice. Asemenea grupări exploatează vulnerabilitățile instituționale și implică oamenii săraci în operațiunile lor, aceștia din urmă oferindu-le în schimb loialitate și protecție¹³⁵.

Metode

Autoritățile române recunosc că granițele de nord și de est sunt cele mai vulnerabile. De exemplu, un singur camion poate transporta aproximativ 1.000 de pachuri de țigări de contrabandă. Aceasta înseamnă cel puțin 1.350.000 de euro neîncasați de bugetul de stat¹³⁶. Autoritățile române par a fi motivate să lupte împotriva contrabandei și să coopereze reciproc, dar odată ce transporturile ilicite cu țigărete trec granița, interceptarea lor este o misiune dificilă pentru că infractorii operează în rețele interconectate. Aceștia schimbă des piețele, depozitele și rutele de livrare astfel că țigaretetele ajung cu ușurință la distribuitorii de nivel mic care sunt ușor de înlocuit și care sunt costisitor de urmărit și condamnat/sancționat. În unele cazuri, serviciile legale de curierat au fost folosite pentru transportul țigaretetelor în România. Forțele Poliției Locale au capacitatea de a identifica astfel de distribuitori de nivel mic. De exemplu, Poliția Locală a sectorului 6 București a raportat că o persoană a fost identificată vânzând 120 de pachete de țigărete ilicite într-o piață publică¹³⁷. Conform unui studiu, țigaretetele ilicite sunt oferite în stradă (83% dintre respondenții care au cumpărat țigări de pe piața neagră), în magazine obișnuite (9%) și în baruri sau restaurante (4%)¹³⁸. Conform analizei de spețe, țigaretetele ilicite au fost vândute în magazine deținute chiar de contrabandiști, folosindu-se o contabilitate separată, vânzările ilicite fiind înregistrate în agende diferite. În unele regiuni controlate de grupări de crimă organizată, proprietarilor de magazine li se impunea săptămânal vânzarea unei anumite cantități de țigări ilicite pentru a li permite să funcționeze în continuare¹³⁹.

Rapoartele internaționale sugerează faptul că grupările de crimă organizată care operează în România sunt foarte inventive în dezvoltarea de metode de ascundere a țigaretetelor de contrabandă. Acestea sunt ascunse în camioane sau trenuri ce transportă cherestea, bușteni scobiți în interior sau rumeguș, transporturi de ciment, hârtie de împachetat sau fotocopiatoare¹⁴⁰. O grupare de crimă organizată, specializată în contrabanda cu țigărete din Serbia, a funcționat sub acoperirea unei firme de construcții¹⁴¹. Folosind două camioane înregistrate

¹³⁴ <https://republica.ro/ztrece-tirul-printre-munti-ca-un-sarpe-lung-riscul-castigurile-si-puscarea-carausului-in-reteaua-underground>
<https://republica.ro/zsunt-cam-tari-nu-vi-le-as-recomanda-eu-n-am-fumat-niciodata-din-astea-jin-ling-castigurile-si-riscurile>
<https://www.libertatea.ro/stiri/tigari-de-contrabanda-fumul-ieftin-si-ilegal-tras-in-piept-de-romani-1865028>.

¹³⁵ <https://republica.ro/reteaua-underground-cat-castiga-sefii-din-umbra-ai-unei-operatiuni-care-costa-romania-600-de-milioane>
<https://republica.ro/ztrece-tirul-printre-munti-ca-un-sarpe-lung-riscul-castigurile-si-puscarea-carausului-in-reteaua-underground>.

¹³⁶ <https://www.digi24.ro/special/campanii-digi24/romania-furata/romania-furata-contrabanda-cu-tigari-o-veche-problema-696709>.

¹³⁷ <http://www.primarie6.ro/politistii-locali-sector-6-au-prins-un-tanar-care-vindea-tigari-de-contrabanda-in-crangasi/>.

¹³⁸ Comisia Europeană: Eurobarometrul Special 443 - Illicit tobacco trade, Romania fact sheet, Iulie 2016. Sursa: https://ec.europa.eu/anti-fraud/public-perception-illicit-tobacco-trade_en.

¹³⁹ Sursa: interviu semistructurat cu experți din domeniu.

¹⁴⁰ Raportul SUN, p. 141.

¹⁴¹ Decizia penală nr. 270/A/31.10.2012, Curtea de Apel Timișoara.

Evaluarea contrabandei cu produse din tutun în România

în Serbia și șoferi sârbi, compania era oficial înregistrată ca transportator de cărămizi, această activitatea realizându-se de 4-5 ori pe săptămână. De fapt, țigăretele ilicite provenite din Muntenegru (25-35 de pachete) erau ascunse în interiorul unor compartimente special construite (sub podea și în interiorul rezervorului) și introduse ilegal în România.

Contrabandiștii sunt ajutați de locuitorii satelor de la graniță, în special din Nord (Maramureș, Satu Mare) și din regiunea de Est (Sculeni, Albița). Pentru săteni, complicitatea cu contrabanda reprezintă singura sursă de venit. Astfel, aceștia colaborează cu crima organizată, uneori obstructionând investigațiile poliției, chiar și prin atacuri violente. Una dintre cele mai impenetrabile zone pentru polițiștii de frontieră este regiunea muntoasă cu altitudini înalte din Maramureș, la granița cu Ucraina, contrabandiștii exploatând această vulnerabilitate. Autoritățile au identificat traseul contrabandiștilor, dar, cu toate acestea, nu pot gestiona integral situația din cauza reliefului accidentat și a complicității sătenilor. Căraușii (o verigă a lanțului infracțional) transportă baxurile de țigăre pe timp de noapte, la 2000 de metri altitudine, bazându-se pe intuiție și aptitudini de alpinisti¹⁴².

Altă modalitate de contrabandă are loc prin intermediul companiilor de transport de marfă sau călători. Într-un caz recent, șoferii de autocar au distribuit țigăretele de contrabandă tuturor pasagerilor astfel încât canitatea existentă să se încadreze în parametrii legali. Cei care transportă bunuri, ascund țigările printre bagaje. În portul Constanța, de exemplu, țigăretele sunt transportate de obicei prin „metoda capac”, baxurile fiind ascunse în interiorul transportului¹⁴³.

În est, la granița cu Republica Moldova, contrabandiștii au nevoie de aptitudini de scafandru și de buni înotători. Țigăretele sunt trecute prin apă, trase cu unelte de pescuit sau transportate cu barca. La mal, baxurile sunt luate de către localnicii care cunosc zona și sunt transportate de obicei cu căruțele pentru a nu atrage atenția. În caz de urgență, contrabandiștii recurg la diversiuni în trafic și capcane pentru mașinile de poliție pentru a-și pierde urma. Conform mărturiei unui contrabandist, în 5 minute sunt trecute peste Dunăre aproximativ 30.000 de pachete cu un ski jet sau cu glisoare de mare viteză. Apoi încărcătura este dusă la depozitele din apropiere¹⁴⁴, în timp ce o echipă supraveghează zona cu dispozitive speciale și comunică în limbaj codat. De la depozite spre piețele de desfacere sunt utilizate în jur de 6 autovehicule ale căror numere de înmatriculare au fost schimbate¹⁴⁵. În octombrie 2017, DIICOT a destructurat 3 grupuri infracționale organizate implicate în contrabanda cu țigări și active în 8 țări. Conform DIICOT, Anatolea Ciumac, fost luptător K1 și celebritate controversată, a fost unul dintre liderii rețelei de contrabandă¹⁴⁶. Acesta a fost arestat preventiv în data de 27 octombrie 2017 și eliberat în data de 2 noiembrie 2017. Majoritatea contrabandiștilor nu sunt arestați preventiv, nefiind considerați pericol social pentru ordinea publică. O cercetare penală implică mai multe structuri, astfel că distribuitorii de nivel mic primesc doar amenzi contravenționale.

Grupările de crimă organizată dezvoltă relații în politică și printre organele de ordine publică primind protecție¹⁴⁷. În trecut au existat cazuri și îngrijorări privind implicarea personalului din structuri precum armată, structuri de informații sau poliție în activitățile de contrabandă¹⁴⁸. Există percepția că autoritățile publice și sectorul infracțional colaborează deseori¹⁴⁹. O caracteristică a grupărilor de crimă organizată este poli-

¹⁴² <https://www.digi24.ro/special/campanii-digi24/romania-furata/cele-mai-transportate-tigari-din-romania-nimeni-nu-stie-cine-unde-si-in-ce-conditii-sunt-fabricate-730103>.

¹⁴³ <https://republica.ro/reteaua-underground-cat-castiga-sefii-din-umbra-ai-unei-operatiuni-care-costa-romania-600-de-milioane> <https://republica.ro/ztrece-turul-printre-munti-ca-un-sarpe-lung-riscul-castigurile-si-puscarea-carausului-in-reteaua-underground>.

¹⁴⁴ depozite subterane, în pădure sau chiar sub cuștile animalelor domestice. Sursa: <https://www.digi24.ro/special/campanii-digi24/romania-furata/romania-furata-cine-profită-de-pe-urma-fabricilor-ilegale-de-tigari-763072>.

¹⁴⁵ <https://republica.ro/reteaua-underground-cat-castiga-sefii-din-umbra-ai-unei-operatiuni-care-costa-romania-600-de-milioane>.

¹⁴⁶ <https://www.agerpres.ro/justitie/2017/10/27/tolea-ciumac-retinut-de-diicot-pentru-contrabanda-cu-tigari-12-18-53>.

¹⁴⁷ Interviu semistrukturat cu experți din domeniu.

¹⁴⁸ <http://evz.ro/coruptie-in-armata-si-mai-cadre-anchetate-pentru-contrabanda.html>; <http://www.emaramures.ro/coruptie-politie-dna-a-trimis-in-judecata-13-inculpati-pentru-contrabanda-cu-tigari-de-pestre-2-milioane-de-euro/>; <http://jurnalul.ro/special-jurnalul/tigareta-ii-contrabanda-pe-aeroportul-otopeni-124408.html>; <http://evz.ro/luptator-antiterorist-contrabandist-fost-angajat-sri-prins-cu-masina-burdusita-cu-tigari-1056821.html>; <http://www.aradon.ro/seful-serviciului-cabinet-din-cadrul-ipj-arad-retinut-procurorii-au-gasit-pestre-500-de-pachete-de-tigari-la-el-acasa/1854689>

¹⁴⁹ Interviu semistrukturat cu experți din domeiu. De exemplu, se spune că cel mai puternic lider al lumii interlope din România ar fi sub protecția autorităților/statului.

Evaluarea contrabandei cu produse din tutun în România

criminalitatea, acestea ocupându-se simultan cu mai multe tipuri de activități infracționale, inclusiv contrabandă¹⁵⁰. Producătorii de tutun sunt interesați să reducă contrabanda cu propriile lor produse, fiind expuși sancțiunilor legale. Contrabanda subminează propria lor cotă de piață din țările profitabile. Grupările infracționale organizate sunt structuri piramidale, construite pe seturi de reguli și relații ierarhice: liderii grupului stabilesc și coordonează tranzacțiile, cărăușii și intermediarii preiau și depozitează marfa de contrabandă, depozitele regionale distribuie mai departe spre cele locale, iar în final, țigările ilicite ajung la distribuitorii de nivel mic și la vânzătorii ambulanți din piețele publice. De obicei, cărăușii, intermediarii și depozitarii sunt persoane sărace, ușor dispensabile, fiind schimbate foarte des sau reactivate după 1-2 luni. O dată ce intermediarii se familiarizează cu metodologia infracțională și cu mecanismul de grup, mulți dintre ei încearcă să dezvolte propriul lor grup infracțional¹⁵¹.

Contrabandiștii folosesc copii pentru a supraveghea patrurile poliției de frontieră, în mod special, la granița cu Ucraina. Conform rapoartelor autorităților privind operațiunile de contrabandă, cărăușii și vânzătorii ambulanți au cel mai mic câștig din comerțul ilicit, respectiv 5%, apoi intermediarii (transportatori, depozitari, șoferi) au o proporție de 10% din câștig și, în final, liderii iau „partea leului”, respectiv 75%. Alt studiu al poliției de frontieră arată că distribuitorii, depozitarii, supraveghetorii și vânzătorii ambulanți primesc 10% (aproximativ 60-90 de milioane de euro/an), cărăușii primesc între 15-20% (aproximativ 90-120 de milioane de euro/an), iar restul reprezintă profitul liderilor¹⁵² (aproximativ 300 de milioane de euro/an).¹⁵³ Un fenomen constant în România pe parcursul perioadei analizate îl reprezintă înființarea de fabrici ilegale de țigarete de către grupările de crimă organizată interne sau transnaționale. Fabricile sunt localizate în depozite dezafectate din zone greu accesibile sau izolate. Echipamentele industriale sunt importate din statele fostei Uniuni Sovietice și declarate la graniță drept fier vechi. De obicei, echipamentele de producție sunt dezamblate și instalate în altă locație pentru a evita atenția poliției. O astfel de fabrică poate produce 50 de țigarete/minut¹⁵⁴. În anul 2010, autoritățile au identificat două fabrici clandestine de țigarete în județele Vaslui și Teleorman¹⁵⁵. În anul 2013, o altă fabrică ilegală de țigarete a fost închisă. În mai 2017, autoritățile române au descoperit o fabrică ilegală localizată în subsolul unui bloc din București, tutunul necesar producției fiind achiziționat de pe internet¹⁵⁶. De asemenea, România reprezintă o sursă de țigări de contrabandă pentru alte țări. Țigările de contrabandă din România sunt transportate în Marea Britanie prin intermediul transportatorilor (camioane și autocare), pe calea aerului (în bagajele din cala avionului¹⁵⁷) și pe apă (de exemplu, în Portul Dover marfa de contrabandă se ascundea în mobilă¹⁵⁸). Conform reglementărilor Uniunii Europene, nu există limite pentru transportul de țigări și alcool pe teritoriul Uniunii Europene, însă conform reglementărilor interne din Marea Britanie, cetățenii Uniunii trebuie să dea explicații pentru transporturile de peste 800 de țigarete¹⁵⁹.

¹⁵⁰ Raportul SUN, p. 140.

¹⁵¹ <https://republica.ro/zsunt-cam-tari-nu-vi-le-as-recomanda-eu-n-am-fumat-niciodata-din-astea-jin-ling-castigurile-si-riscurile>
<https://republica.ro/reteaua-underground-cat-castiga-sefii-din-umbra-ai-unei-operatiuni-care-costa-romania-600-de-milioane>
<https://republica.ro/ztrece-tirul-printre-munti-ca-un-sarpe-lung-riscul-castigurile-si-puscarea-caraulului-in-reteaua-underground>.

¹⁵² Rapoartele jurnalistice arată că localnicii și ofițerii vamali sugerează indirect că liderii grupurilor de crimă organizată sunt funcționari publici sau înalți oficiali (primari, președinți de Consiliu Județean). Unele zvonuri indică faptul că artizanul contrabandei ar fi chiar statul ucrainean care încurajează aceste activități. Comisarul șef al Poliției de Frontieră din Sighetul Marmației susține că printre liderii grupărilor ar fi chiar figuri politice.

<https://republica.ro/reteaua-underground-cat-castiga-sefii-din-umbra-ai-unei-operatiuni-care-costa-romania-600-de-milioane>

¹⁵³ <https://republica.ro/zsunt-cam-tari-nu-vi-le-as-recomanda-eu-n-am-fumat-niciodata-din-astea-jin-ling-castigurile-si-riscurile>
<https://republica.ro/ztrece-tirul-printre-munti-ca-un-sarpe-lung-riscul-castigurile-si-puscarea-caraulului-in-reteaua-underground>

¹⁵⁴ <https://www.digi24.ro/special/campanii-digi24/romania-furata/romania-furata-cine-profit-a-de-pe-urma-fabricilor-ilegale-de-tigari-763072>.

¹⁵⁵ <http://www.mediafax.ro/social/fabrici-ilegale-de-tigarete-in-teleorman-si-vaslui-7713456>.

¹⁵⁶ http://adevarul.ro/news/eveniment/fabrica-ilegalade-tigari-subsolul-blocului-1_5923e2d65ab6550cb85d3d77/index.html
<http://www.stirilekanald.ro/fabrica-de-tigarete-la-subsolul-unui-bloc-din-capitala-presedintele-asociatiei-de-proprietari-a-pus-bazele-afacerii-ilegale-chiar-sub-bloc-16996448>.

¹⁵⁷ <https://www.yorkshirepost.co.uk/news/romanian-pair-caught-smuggling-9-000-cigarettes-into-yorkshire-1-8917691>
<https://www.express.co.uk/news/uk/742527/romanian-lorry-driver-jailed-smuggling-million-cigarettes-mouldy-bread>
<http://www.diasporaro.com/cum-aduc-romanii-tigari-in-uk/>.

¹⁵⁸ <https://www.digi24.ro/special/campanii-digi24/romania-furata/romania-furata-cine-profit-a-de-pe-urma-fabricilor-ilegale-de-tigari-763072>.

¹⁵⁹ https://europa.eu/youreurope/citizens/travel/carry/alcohol-tobacco-cash/index_ro.htm

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Principalele vulnerabilități identificate provin din cadrul legal și instituțional și dinspre factorii favorizanți ai contrabandei. Există o acceptanță socială a comerțului ilicit cu țigarete, contrabandiștii nefiind percepuți ca persoane periculoase la fel ca alte tipuri de răufăcători, întrucât „*fac un ban cinstit, nu deranjează pe nimeni*”¹⁶⁰. Cetățenii obișnuiți mențin relații cu grupurile infracționale organizate și sunt implicați în contrabanda cu țigări, existând rețele sociale de distribuitori de nivel mic în toată țara, implicând indivizi din medii dezavantajate, sărace și periferice (educație precară, șomeri). De asemenea, magazinele legale sunt folosite pentru a vinde pachete de țigarete ilicite. Zonele rurale sărace par a fi mult mai vulnerabile la comerțul ilicit decât cele urbane. Răspunsul autorităților este neconvincător pentru că legislația permisivă este exploatată de către contrabandiști, pedepsele sunt aplicate în mod inconsistent și nu au caracter disuasiv, resursele puse la dispoziția autorităților și personalul vamal sunt insuficiente (de exemplu, lipsa de scannere funcționale la graniță), iar corupția este generalizată. Uneori autoritățile și reprezentanții serviciilor de informații fac parte din rețelele de contrabandă sau sunt doar mituiți. Principala vulnerabilitate la nivel legislativ este reprezentată de punctul de vedere al Guvernului României în privința respingerii legislației magazinelor de tip *duty-free*. Dacă este aprobată, legea de respingere va determina o creștere a contrabandei.

Principala cauză a ratei ridicate a comerțului ilicit cu țigarete în România constă în inconsistența eforturilor autorităților împotriva pieței ilicite și lipsa unei strategii integrate la nivelul luării deciziei. Răspunsul statului este subminat de corupție și infiltrarea grupurilor infracționale organizate în politică, în cadrul autorităților publice locale și la nivelul administrației publice centrale.

Recomandări de măsuri de politici publice pentru autoritățile române:

1. Creșterea transparenței metodologiei de calculare a valorii în vamă a țigaretelor de tip „*cheap whites*” și armonizarea prevederilor Codului Fiscal cu cele ale Codului Vamal;
2. Evitarea unei lacune legislative în reglementarea magazinelor de tip *duty-free* ce ar putea fi exploatată de către grupurile infracționale organizate;
3. Dezvoltarea unei platforme de consultare cu toți factorii interesați înaintea inițierii unui proiect de lege cu impact asupra nivelului de contrabandă cu țigarete;
4. Continuarea dezvoltării capacității administrative a direcțiilor vamale: echipe mobile funcționale, scannere funcționale, proceduri transparente;
5. Comunicarea de date statistice relevante privind recuperarea prejudiciilor din contrabandă;
6. Dezvoltarea campaniilor de comunicare privind riscul asupra sănătății legat de utilizarea țigaretelor ilegale (de exemplu, contaminarea radioactivă, contaminarea chimică, tutunul reciclat din deșeuri);
7. Dezvoltarea inițiativelor de cooperare regională cu țările învecinate și implicarea societății civile în aceste inițiative.

Având în vedere vulnerabilitățile identificate și recomandările formulate, considerăm necesară cercetarea în continuare a pieței ilicite a tutunului și a modelelor infracționale, precum și diseminarea informațiilor la nivel regional. Prevenirea și combaterea contrabandei cu țigarete trebuie integrată într-o strategie anti-criminalitate la nivel național care să reunească actorii instituționali, mediul de afaceri și societatea civilă.

<https://www.gov.uk/duty-free-goods/arrivals-from-eu-countries>

<https://londra.mae.ro/node/350>

https://www.angliamea.ro/despre_anglia/transport_calatorii/limite-privind-importul-de-bunuri-in-marea-britanie-le-cunosti-155.

¹⁶⁰ Sursa: Interviu semistructurat cu experți din domeniu.

Centrul Syene pentru Educație
București, România

Telefon: 0371 355 567

office@syene.ro

www.syene.ro

facebook.com/CentrulSyene/